

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Ensamkommande barn

Har omvårdnaden blivit bättre?

Socionomprogrammet HT 2010

C-uppsats

Författare: Pia Lundberg & Firoozeh Estabraghi

Handledare: Sören Olsson

ABSTRACT

Nyckelord

Ensamkommande barn – Boende – Kulturkrock - Psykisk hälsa.

Bakgrund

Varje år kommer det barn under 18 år, utan sina föräldrar, från andra länder till Sverige för att söka asyl. Antalet ökar, 2004 kom det 388 barn, 2009 kom så många som 2250 ensamma barn.

Enligt många rapporter underlät kommunerna att utreda barnens behov av insatser och de tilltänkta boendenas lämplighet. Den 1 juli 2006 trädde en ny lag i kraft som skulle ge ensamkommande flyktingbarn samma trygghet som övriga barn i landet. Lagen skulle ge tydligare riktlinjer för Migrationsverket, svenska kommuner och Landsting beträffande fördelning av ansvar, vem som ansvarar för vad.

Syfte

Syftet är att undersöka barnens situation, hur de blir bemötta på boendena under deras asylprocess. Särskilt fokus har vi lagt på att undersöka om man på boendena tar hänsyn till att de ensamkommande barnen kommer från en annan social miljö, med en helt annan kultur.

Frågeställningar

- Hur arbetar man med barnen sen den nya lagen kom 2006?
- Hur bemöter man barnen utifrån kultur, identitet m.m.?

Metod

Vi har valt en kvalitativ forskningsmetod som bygger på djupintervjuer med en flyktingsamordnare, två chefer för olika boenden och två asylsökande barn som bor på ett transitboende.

Resultat

Vi har kommit fram till att Sverige har blivit bättre på ta hand om de ensamkommande barnen, sedan den nya lagen, personalen har högre utbildning, man har anställt mer personal med kulturkompetens. Personal på boendena är mer uppmärksamma på om ett barn far psykiskt illa.

Sedan finns det även delar som kan bli ännu bättre, som att undvika flytt av barn när de varit länge på ett boende och där hunnit knyta an till personer som betyder mycket för de enskilda barnen. Även att respektera barnens speciella kulturella behov kan många gånger bli bättre.

Sättet på hur man behandlar barn som fyller 18 år under asylprocessen, samt barn som skall avvisas, till hemlandet eller annat EU-land, efter att ha vistats under lång tid i Sverige är andra delar som kan förbättras.

Innehåll

Kap. 1 Inledning	4
1.1 introduktion	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	5
1.4 Metoden i korta drag	6
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Disposition.....	6
Kap. 2 Tidigare forskning	7
2.1 Bakgrund	7
2.1.1 Boende före lagändringen.....	7
2.1.2 Larmrapporter som låg till grund för lagändringen	7
2.1.3 Lagändringen.....	9
2.1.4 De olika instansernas ansvar efter lagändringen.	9
2.1.5 God man	10
2.2 Centrala perspektiv kring omhändertagandet	11
2.2.1 Barnkonventionen	11
2.2.2 Mångkulturalism.....	12
2.2.3 Assimilation.....	12
2.2.4 Västerländsk individualistisk livsform och kollektivistisk livsform.....	13
2.2.5 Etnocentrism.....	14
2.2.6 Etiska reflektioner genom samtal för att bekräfta barnens identitet.....	14
2.2.7 Kulturkrock och hjälparens kunskap/kompetens.....	15
2.2.8 Ensamkommande barns sociala nätverk	17
2.2.9 Ensamkommande barns psykiska hälsa	17
Kap. 3 Teoretiska perspektiv	19
3.1 KASAM.....	19
3.2 Skydds- och riskfaktorer	21
3.2.1 Skyddsfaktorer	21
3.2.2 Riskfaktorer	21

3.3 Empowerment.....	22
3.4 Stop - modell	22
Kap. 4 Metod	25
4.1 Val av metod	25
4.2 Urval	26
4.3 Genomförande	26
4.4 Bearbetning av material	27
4.5 Validitet	27
4.6 Etiska överväganden.....	27
4.7 Resultat och analys.....	28
Kap. 5 Resultat och Analys	29
5.1 Boendet i starten, problem och långa väntetider	29
5.1.1 Problem som uppstod i starten	29
5.1.2 Transitboendet som det har utvecklats.....	29
5.1.3 De långa väntetiderna.....	30
5.2 18-årsgränsen.....	31
5.3 Att skicka tillbaka barnen	32
5.4 Kompetens.....	34
5.4.1 Struktur och trygghet i boendet.....	36
5.5 Sociala nätverk och kontakter	38
5.5.1 God man.....	38
5.5.2 Skolan.....	39
5.5.3 Sociala kontakter på boendet	41
5.6 Religion, kulturkrock, mångkultur, assimilation.....	42
Kap. 6 Sammanfattning och avslutande kommentarer	44
Kap. 7 Förslag till vidare forskning	45
Kap. 8 Referenser.....	46
Bilaga 1.....	48
Bilaga 2.....	49
Bilaga 3.....	50

Kap. 1. Inledning

1.1 introduktion

Barn som söker asyl är inget nytt fenomen. Men antalet ensamkommande barn som söker asyl i Sverige har ökat kraftigt under de senaste åren, det är en viktig bakgrund till att vi valt att skriva om detta ämne.

Definitionen av ensamkommande barn i denna studie är enligt propositionen Mottagande av ensamkommande barn:

Ett ensamkommande barn är en person under 18 år som är åtskild från båda sina föräldrar eller från en person som enligt lag eller sedvana har det primära ansvaret för barnet.¹

Under andra världskriget, mellan åren 1939 och 1945, lämnades ungefär 70 000 barn från Finland till Sverige. På motsvarande sätt skickades barn iväg från Spanien under kriget 1936–1939. Under 2005 mottog Sverige 398 ensamkommande barn. Året därpå, 2006, inträffade en markant ökning då 816 barn kom till Sverige. De efterkommande åren har gruppen fortsatt att öka. Siffran var år 2007 uppe i 1264 barn och år 2008 var det 1510 barn. Under 2009 tog Migrationsverket emot 2250 ansökningar om asyl från gruppen ensamkommande barn.²

Det är framförallt världens konflikter som styr hur många ensamkommande barn som skickas iväg från krig och bekymmer. Många av barnen har upplevt traumatiska händelser i hemlandet och de kommer nu ensamma till ett nytt land. Krig, förföljelse av politiska, religiösa, etniska eller ekonomiska skäl, separation från föräldrar i hemlandet på grund av föräldrarnas död, sjukdom eller försvinnande, och tortyr utgör de vanligaste orsakerna bakom barnens flykt. De befinner sig i en mycket utsatt situation och behöver få ett så bra mottagande som möjligt i Sverige.³

Migrationsverket ansvarar för myndighetsutövning inom ramen för lagen (1994:137 som trädde i kraft den 1 juli 2006) om mottagande av asylsökande. Migrationsverket ansvarar för att pröva och handlägga frågor om ekonomiskt bistånd till barnen och ta hand om återvändande för de barn som avvisas uppehållstillstånd.⁴

Den senaste ändringen i lagen om mottagande av asylsökande (LMA) resulterade i en förändring av ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och socialnämnden. De ensamkommande barnens behov vad gäller boende och omvårdnad blev efter lagändringen kommunernas ansvar.

¹ Proposition (2005/06:46).

² www.migrationsverket.se/kommuner

³ Ayotte (2000).

⁴ Rimsten (2006).

Det övergripande ansvaret kvarstår fortfarande hos Migrationsverket för barnens boendeplacering i och med att det läggs på Migrationsverket att teckna överenskommelser med kommuner om mottagande av ensamkommande barn. I Socialnämndens uppgift ingår bl.a. att utreda och kartlägga barnets behov av omvårdnad och boende samt att besluta om de olika nödvändiga insatserna. Det finns tre olika alternativ vad det gäller placering former av dessa barn, nämligen gruppboende (HVB-hem), familjehem eller placering hos anhöriga.⁵

Ett av skälen bakom den lagändring som infördes den 1 juli 2006 var att det är kommunerna som med sin kunskap och erfarenhet skall ta på sig ansvaret för att ta emot de ensamkommande barnen och erbjuda dem en bra och trygg tillvaro i Sverige samt ge barnen en bra vardag när familjen av något skäl inte kan det. Det är den kommun där barnet vistas som i högsta grad är ansvarig för barnets välbefinnande. Kommunen ansvarar för att utreda och fatta beslut om vad som är bäst för barnet, till exempel var barnet ska bo, undersöka om det finns släktingar som barnet kan bo hos och om barnet behöver särskild vård och omsorg. Kommunen ska så snart som möjligt efter barnets anländande till Sverige utse en god man som ska tillvara barnets rättigheter. I de frånvarande föräldrarnas ställe ska den gode mannen agera som både förmyndare och vårdnadshavare för barnet. Skola och annan utvecklande verksamhet är av stor betydelse. Därför är mindre barn normalt med i kommunal förskoleverksamhet, barn i skolpliktig ålder går i grundskola och barn över 16 år erbjuds gymnasieskola eller motsvarande.⁶

En av de viktigaste faktorerna, som orsakade ändringar i Lagen om mottagande av asylsökande var renodling och klargörande av Migrationsverkets och kommunernas roller. Lagen innehåller bl.a. särskilda stadgar om mottagande av barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från sina föräldrar. Lagändringen syftade till att främja barnets rättssäkerhet genom att socialtjänstens utredning av barnets behov av boende, skola, god man, tolk och omvårdnad samt att Migrationsverkets asylutredning blev självbestämmande i förhållande till varandra.⁷

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka barnens situation, hur de blir bemötta på boendena under deras asylprocess. Särskilt fokus har vi lagt på att undersöka om man på boendena tar hänsyn till att de ensamkommande barnen kommer från en helt annan social miljö, med en helt annan kultur.

1.3 Frågeställningar

- Hur arbetar man med barnen sen den nya lagen kom 2006?
- Hur bemöter man barnen utifrån kultur, identitet m.m.?

⁵ Ibid.

⁶ Migrationsverket Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting. 2008. Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar. www.migrationsverket.se 2008-11-21

⁷ Ibid.

1.4 Metoden i korta drag

Vi har valt en kvalitativ studie som grundar sig på den de nya lagar som kommit för att ge ensamkommande barn ett bättre skydd när det kommit till Sverige. Vi studerade såväl kurslitteratur som lagändringar. Vi sökte litteratur i såväl nationella som internationella sökbaser som låg till grund för vår undersökning.

Den analytiska delen bygger på kvalitativa intervjuer med en hermeneutisk vetenskapsambition där vi haft en intervjumall med öppna frågor som gett oss möjlighet att korrigera och tydliggöra våra frågor. Metoden som vi använt i arbetet kommer att redogöras mer i metodavsnittet.

1.5 Avgränsningar

Arbetets huvudfokus ligger på att undersöka hur boenden inom kommunens försorg tar hand om asylsökande ensamkommande barn. Vi ville ta reda på om barnen fått det bättre när ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommuner blivit tydligare. Vi har valt att begränsa oss till barnen som ännu inte fått besked om uppehållstillstånd.

Med tanke på den begränsade tiden har vi valt att intervjua vuxna i chefspositioner kring boenden samt barn som befinner sig i ett transitboende. Vår fokus när det gäller barnen har varit trygghet och omvårdnad.

1.6 Disposition

Skriftligt har vi valt att starta med att presentera bakgrund, syfte och frågeställningar,

Kapitlet med tidigare forskning är uppdelad i två underkapitel där vi i det första presenterar hur det såg ut i boendena innan lagändringen. Efter det kommer en presentation av olika centrala begrepp som vi använder oss av i resultat och analysdelen.

De teoretiska begreppen som vi använt i studien delger vi Er i det tredje kapitlet, de är också en del av våra redskap under analysen och de resultat vi kommit fram till.

Det fjärde kapitlet är ett metodkapitel där vi förklarar hur undersökningen gått till.

Därefter kommer analys och resultatdelen där vi citerar vad intervjupersonerna enskilt sade under intervjuerna men även deras samlade åsikter under flera underrubriker.

Kapitel sex är en sammanfattning av arbetet, som övergår till kapitel sju där vi ger er våra tankar om vidare forskning.

Kap. 2 Tidigare forskning

2.1 Bakgrund

2.1.1 Boende före lagändringen

Innan lagen 2006 hade Migrationsverket grupphem på 11 olika platser i landet. Ca hälften av barnen som anlände till Sverige flyttade in hos släktingar. De övriga placerades efter ålder barn under 16 år kom till grupphem och de som var mellan 16 och 18 år placerades på ungdomshem runt om i landet⁸. På dessa hem bodde barnen sedan fram till dess att de fått uppehållstillstånd. Först därefter blev de kommunanvisade någonstans i landet.

Det fanns inga skilda boenden för flickor och pojkar, utan de bodde tillsammans på dessa boenden utan uppmärksamhet på barnens bakgrund, kultur eller religion. Det fanns inga krav på att personalen skulle ha vare sig kulturkompetens eller högskoleutbildning.

Det var endast i de fall när barnen mådde uppenbart dåligt som kommunerna kontaktades och som barnen i vissa fall placerades på s.k. HVB-hem⁹ med utbildad personal. Migrationsverkets skyldighet var i första hand att se till att barnen hade någonstans att bo, och ge dem mat, Migrationsverket gav dem med andra ord endast tillsyn.

Ett problem med detta var att det ibland kunde ta upp till ett år för ett barn att få sitt uppehållstillstånd. Under den här tiden hann barnet knyta an till både andra barn men även till andra vuxna som kunde komma att betyda en hel del för barnet under den oroliga tiden under asylprocessen. Först efter att uppehållstillståndet blivit klart skulle barnet kommunplaceras, denna kommun kunde komma att ligga i en helt annan del av landet.

Sociala nätverk har samband med psykisk hälsa. Situationen var sårbar för barnen som hade kommit från kollektivistiskt orienterade kulturer. I frånvaro av barnens egen familj är det viktigt att ha personer i deras närhet som barnen kan känna förtroende för och där det kan skapas en kontinuerlig kontakt, vilket är särskilt viktigt och betydelsefull för dessa barn.

2.1.2 Larmrapporter som låg till grund för lagändringen

Innan Lagen 2006¹⁰ kom det varningssignaler från olika organisationer om att de ensamkommande barnen på Migrationsverkets boenden runt om i landet inte mådde bra. Frivilligorganisationer, kommuner och andra instanser menade att det fanns oklarheter vad gällde ansvarsfördelningen, särskilt mellan kommunerna och Migrationsverket.¹¹

Rapporterna pekade på Migrationsverkets olika roller, dels tog man hand om barnen, dels var man utredare av barnens asylskäl. De dubbla rollerna gjorde att barnen, som många gånger varit

⁸ Prop. (2005).

⁹ Hem för Vård och Boende, kan var både kommunala och privata men alla står under Socialstyrelsens tillsyn.

¹⁰ SFS (1994:137) LMA Lag om Mottagande av Asylsökande.

¹¹ Rädda Barnen (2008).

utsatta för väpnade konflikter och ibland även förlorat sina familjer och utöver detta ibland hade farlig och osäker flykt bakom sig, hade svårt om de överhuvudtaget kunde bygga upp förtroendefulla relationer med personal på Migrationsverkets olika boenden. Rädda Barnen och andra barnexperter menade att många av barnen inte kunde få det psykosociala stöd som de var i behov av. Man hävdade även att Migrationsverkets huvuduppgift inte var att ta hand om föräldralösa barn med behov av stort socialt stöd.¹²

Handläggningstiderna drog ut på tiden och det fanns ingen kontroll på hur boendena fungerade. Alla barn som är under 18 år och bor i Sverige utan legal vårdnadshavare bör skyddas av Socialtjänstlagen. Men kommuner över i stort sett hela landet menade att eftersom de asylsökande barnen bodde på Migrationsverkets boenden så var det inte kommunernas ansvar att hand om dessa barn utan att ansvaret låg på Migrationsverket. På Migrationsverkets boenden fanns det inga krav på att personalen som arbetade med barnen skulle vara högskoleutbildad. Migrationsverket ansåg själva att de saknade verktyg och regelverk då det kom vuxna som påstod att de var anhöriga till ett barn. Dessa kunde bara legitimera sig och sedan ta barnet med sig utan att någon uppföljning gjordes om var barnet tagit vägen. Under denna tid så kunde vissa år så många som 50 % av barnen bara försvinna utan man sedan vet var de tagit vägen.¹³

Alla instanser menade att den kunskap och erfarenhet som krävs för att klara av att ta hand om dessa barn fanns att tillgå inom kommunernas socialtjänst.¹⁴

2002 gav regeringen i uppdrag åt Migrationsverket och Socialstyrelsen att förbättra mottagandet av ensamkommande barn.¹⁵ I rapporten föreslog man att Migrationsverket skulle begränsa sitt ansvar till att utföra asylutredningar och att sluta avtal med ett antal kommuner som skulle få i uppdrag att ansvara för mottagandet av de ensamkommande barnen. Rapporten föreslog att dessa kommuner skulle få möjlighet till specialisering och att bygga upp en samlad kompetens och erfarenhet kring omhändertagande och mottagande av dessa barn. Rädda Barnen, Barnombudsmannen och barnläkarföreningen hörde till dem som välkomnade förslaget. Av ekonomiska skäl avstod regeringen från att genomföra förslaget.¹⁶

Riksdagens revisorer konstaterade 2003 att många barn inte fick den omsorg de hade rätt till enligt Socialtjänstlagen eftersom kommunerna inte ansåg sig ansvara för de barn som bodde på Migrationsverkets boenden. Riksdagens revisorer kritiserade i samma rapport att Migrationsverkets boendeenheter inte hade någon extern tillsyn.¹⁷

¹² Ibid.

¹³ Prop. 2005/06:46.

¹⁴ Rädda Barnen (2008).

¹⁵ Migrationsverket och Socialstyrelsen (2002).

¹⁶ Rädda Barnen (2008).

¹⁷ Riksdagens revisorer (2003).

I en departementspromemoria som lades fram 2004 föreslog man att Migrationsverket skulle fortsätta ha det övergripande ansvaret för barnen, men att så kallade avtalskommuner huvudsakligen skulle ta över ansvaret och anordna boende för barnen.¹⁸ Då skulle man kunna ta tillvara på den kompetens som finns i kommunerna, och reglerna för tillsyn och sekretesslagstiftning skulle kunna tillämpas även på boenden för ensamkommande barn. Om det skulle bli en kraftig ökning av barn skulle dock Migrationsverket ha kvar möjligheten att ordna boende. Rädda barnen avstyrkte förslaget och hävdade att kommunerna, genom socialtjänstlagen, skulle ha hela ansvaret för barnen.¹⁹ Rädda Barnen menade också att förslaget med avtalskommuner inte skulle komma att fungera eftersom regeringsförslaget byggde på frivillighet. Enligt Rädda Barnen fanns det en stor risk att många barn skulle bli kvar på Migrationsverkets boenden med fortsatt sämre omvårdnad och omsorg. Man menade att det fanns risk att kommunerna skulle avstå att göra utredningar på de barn som befann sig på Migrationsverkets boenden och därmed riskerade att diskrimineras jämfört med andra barn som är bosatta i Sverige.²⁰

2.1.3 Lagändringen

1 juli 2006 trädde en ny lag i kraft som bygger på förslagen som presenterades av regeringen i en proposition i oktober 2005.²¹ I den framkom att kommuner som hade träffat avtal med Migrationsverket nu skulle erbjuda barnen boende och kommunerna skulle få ersättning för sina kostnader. Regeringen motiverade beslutet med att kommunerna är bättre lämpade att ta ansvar för omhändertagandet av barn än Migrationsverket. Dessutom, menade regeringen, skulle Migrationsverket bli av med sin dubbla roll som både beslutsfattare och vårdare. Propositionen underströk även att denna modell skulle göra det lättare att ha principen att alla barn som vistas i Sverige ska omfattas av samma sociala omvårdnadssystem. Migrationsverket skulle ändå ha det övergripande ansvaret för i vilken kommun barnen skulle placeras.

2.1.4 De olika instansernas ansvar efter lagändringen.

Kommunen ansvarar för att²²

- Utredda barnets behov och fatta beslut om insatser och placering i lämpligt boende. Detta innebär också att utreda om en familj, t.ex. en anhörig är lämplig och har förutsättningar att ta emot barnet.
- Utse god man. Ansökan till överförmyndaren får göras av Migrationsverket och socialnämnden.
- Se till att barnet får skolundervisning.
- Efter ett beviljat uppehållstillstånd ansvara för fortsatta insatser under barnets uppväxt samt för barnets integration. Detta innebär även efterforskning av barnets familjemedlemmar.

¹⁸ Regeringskansliet (2004).

¹⁹ Rädda Barnen (2008).

²⁰ Ibid.

²¹ Proposition (2005/06:46)

²² www. Migrationsverket. se

Migrationsverkets ansvar²³

- Ta emot och pröva om asyl.
- Söka efter barnets familjemedlemmar under asyltiden.
- Handlägga frågor rörande barnens ekonomiska bistånd.
- Göra åldersbedömning i vissa fall.
- Administrera ersättningar till kommunen.
- Arbeta med återvändandet för barn som inte beviljats uppehållstillstånd.
- Anvisa barnen till en kommun för boende.
- Ha ett övergripande ansvar för beredskap och kapacitet för mottagande av skyddsbehövande med uppehållstillstånd i kommunerna, vilket inkluderar mottagningsplatser för ensamkommande barn.
- Teckna överenskommelser med kommunerna om mottagande av både ensamkommande barn som söker asyl och barn som har beviljats uppehållstillstånd.
- Göra prognoser och planera för behovet av mottagningsplatser i kommunerna.

Socialstyrelsens ansvar²⁴

- Tillsyn av det kommunala mottagandet av ensamkommande barn.

God mans ansvar²⁵

- Träda in i föräldrarnas ställe.
- Se till barnens personliga förhållande. (frågor om barnets boende, skola, hälsa m.m.)
- Sköta barnens angelägenheter. (ekonomiska och rättsliga)

2.1.5 God man

Den 1 juli 2005 kom det en ny lag som gav de ensamkommande barnen ett bättre skydd.²⁶

Sedan den nya lagen kom 2005 har den gode mannens uppdrag förtydligats och i den nya lagen står det tydligt att den gode mannen skall träda in i vårdnadshavarens ställe. Den gode mannen är med på alla möten på Migrationsverket under asylprocessen. Den gode mannen ska även se till att barnet får samma rättigheter som övriga barn i landet. Det finns ännu inga krav på utbildning även om det i vissa kommuner, som till exempel i Göteborg, ställs krav på att den gode mannen går en speciellt utformad kurs som innehåller 8 kurskvällar á 3 timmar, som sedan avslutas med ett prov.²⁷ I övrigt och på många håll i landet är det enda kravet att man inte har några betalningsanmärkningar samt ett utdrag ur belastningsregistret.

Det är ett stort ansvar att vara god man åt ett ensamkommande barn. Man ska bland annat hjälpa barnet att söka uppehållstillstånd, sen ska gode mannen se till att barnet får en fungerande skola,

²³ www.migrationsverket.se

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Lag om god man för ensamkommande barn SFS (2005:429).

²⁷ Initiativtagare för kursen är Andreas Severinsson på överförmyndarförvaltningen i Göteborg.

fungerande hälsovård samt ett bra boende. Dessutom ska den gode mannen hjälpa till med att ansöka om relevanta bidrag, de flesta barnen kommer utan packning och för övrigt kommer de hit även under vintern, då är det akut att ansöka om klädpengar m.m.

Om barnet därutöver far illa på det kommunala boendet är det den gode mannens uppgift att kontakta socialtjänsten och hjälpa till med att hitta ett nytt boende åt barnet.

Det deltagarna får lära sig på utbildningen är vad det innebär generellt att vara god man åt någon, hur asylprocessen fungerar, flyktningbarnens rätt till skola och sjukvård, vilka typer av boenden som finns, vad socialtjänstens roll är och vilka behov barn har som upplevt trauman. En erfaren god man kommer också och berättar om hur arbetet går till i praktiken.²⁸

2.2 Centrala perspektiv kring omhändertagandet

2.2.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen, som ser till barns rättigheter, antogs av FN 1979. Den blev ratificerad av Sverige 1990. Barnkonventionen innehåller mänskliga rättigheter för barn och, är rättsligt bindande för de länder som är ratificerade. Barnkonventionen är en utgångspunkt för allt arbete med barn.²⁹

Samtliga artiklar i konventionen är viktiga och utgör tillsammans en helhet. Det finns dock fyra grundläggande principer som alltid skall beaktas i frågor som gäller barn:

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde (artikel 2)
- Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut (artikel 3)
- Alla barn har rätt till liv och utveckling (artikel 6)
- Alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad (artikel 12)

Andra bestämmelser i barnkonventionen som kan ses speciellt relevanta rörande rättigheter för barn med behov av alternativ omvårdnad, d.v.s. barnet inte kan bo med sin egen familj är de bestämmelser som handlar om barns rätt till särskilt skydd och stöd. Det ställs även krav på tillsyn av hur barnen behandlas och hur förhållanden ser ut i övrigt. (artiklar 20, 25)

Barnen har enligt barnkonventionen rätt till en levnadsstandard som uppfyller barnens fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Detta riskeras att inte uppfyllas med de identifierade problem som finns kring boende för närvarande. Avbrott i kontakter och personal med bristande kunskap om asylprocessen kan minska upplevelsen av kontroll hos barnen, som i sin tur kan minska känslan av mening och hanterbarhet. Boendet föreslås kunna förbättras på individnivå med ökat stöd till barnen samt ett större inflytande från barnens sida. På

²⁸ Folkuniversitetets Kursinnehåll från god kursen i Göteborg.

²⁹ www.barnkonventionen.se

interpersonell nivå genom utbildning av personalen, på organisatorisk och närsamhälles nivå genom mer uppföljning och på policynivå genom hårdare förhållningsregler och krav.

2.2.2 Mångkulturalism

Detta begrepp bygger på idén om alla kulturers lika värde och rätten att existera sida vid sida i ett visst samhälle. Perspektivet har som utgångspunkt att det inte ska finnas en enda kultur som kännetecknar ett visst samhälle. Ett mål blir att lära sig om andra kulturers föreställningar för att kunna närma sig dessa kulturers medlemmar. Uppdelningen mellan majoritets- och minoritetskulturer tonas ner. Att respektera olika religiösa och nationella högtider, olika kulturers klädsstilar och matvanor är beteckningar på en vilja att erkänna samhällets mångkulturalism. En av de grundläggande delarna i föreställningar om mångkulturalism är att erkänna och acceptera invandrars rätt till en kulturell identitet som bygger på dessa gruppers tidigare samhällstillhörighet. Andra kännetecken är att försöka försvara invandrargruppers bakgrund, värderingar, kultur och språk och öka deras delaktighet i samhället.³⁰

Det är inte helt problemfritt med ett mångkulturellt samhälle. Även om vi skall acceptera andras kulturer, så är det inte självklart att vi i Sverige skall acceptera allting från andra kulturer. Kvinnlig könsstymning och hederskultur är några perspektiv som inte accepteras men ändå behöver nämnas i sammanhanget, detta är dock inget som vi berör i vårt arbete.

Frågan är om Sverige är ett mångkulturellt land? Respekteras ensamkommande barns religiösa, nationella högtider, klädsstilar? Är det accepterat och respekterat att barnen inte äter griskött?

2.2.3 Assimilation

Enligt Ahmadi & Lönnback innebär assimilation att helt avstå från sin kulturella identitet.³¹ Minoriteter förväntas överge sina kulturella normer och värdesystem och överta majoritetens levnads- och tänkesätt. Minoriteter ska smälta in i värd samhället i meningen att de ska bli ”som andra” genom att ta emot majoritetssamhällets livsstil och värderingar. Ett av de tydligaste kännetecknen för assimileringsspektivet är att invandrarskapet betraktas som problematiskt. Utgångspunkten är att ”problemet ligger hos invandrarna själva”, ”det är de som avviker.” De är, eller beter sig onormalt och är konstiga om de vägrar leva enligt normala människors normer (d.v.s. majoritetsbefolkningens normer). Om den individuella invandraren misslyckas med eller vägrar att leva efter majoritetens villkor, betraktas han/hon som avvikare och blir marginaliserad.

Assimileringsperspektivet ställer ofullständiga krav på invandrarens anpassning till värdsamhällets normer och levnadssätt. I det sociala arbetet förklaras assimilationsperspektivet när socialarbetare bortser från de migrationsrelaterade skillnaderna i invandrargruppers situation och behandlar invandrarklienter på samma sätt som klienter med rötter i majoritetsbefolkningen.

³⁰ Ahmadi./Lönnback (2005)

³¹ Ibid.

Socialarbetare är ofta medvetna om att invandrade och svenska klienter lever i helt olika sociala sammanhang, men detta får inte effekt i arbetet. I Sverige förväntas ibland att invandrare skall överge sitt språk, sin religion och sina kulturella värderingar för att bli värda att inkluderas i majoritetssamhället.³²

När det gäller ensamkommande barn är det av avsevärd vikt att inte behandla dem på samma sätt som barnen med rötter i Sverige. Till exempel, att matservering i boendet är exakt samma som matservering i skolor. De har andra matvanor, speciellt om de tillhör en religion som Islam, som till exempel säger att griskött är Haram³³ att äta.

Är boendena uppmärksamma på att barnen har levt i helt olika sociala sammanhang, har annan religion och andra kulturella värderingar?

2.2.4 Västerländsk individualistisk livsform och kollektivistisk livsform

Många unga migranter rör sig från ett samhälle som till stor del är konstruerat på kollektiv gemenskap i alla informella kontakter, till ett samhällssystem där individen har ett stort ansvar samtidigt som staten genom formella system trätt in med större ansvar och stöd för individen. De ensamkommande barnen börjar ofta livsbanan i ett samhälle där informella krafter som familj, släkt och anhöriga tar ett stort ansvar för individens omvårdnad, säkerhet, skydd och omsorg. När de kommer till Sverige möter de ett välfärdssystem med övergripande ansvar för skydd, omsorg och säkerhet för alla i landet.³⁴

I den västerländska individualistiska livsformen är egenskaper som att ha förmågan att arbeta, leva självständigt, ta initiativ och kunna fatta egna beslut viktiga för att klara sig i ett land som Sverige. Förberedelsen i denna livsform börjar då små barn uppmuntras att äta själv, klä på sig själv och klara sig själv där man uppmuntrar och respekterar barnets egen vilja. Men den själv tillit som är grunden för den individuella självständigheten har dock en baksida, ensamhet är själv tillitens nackdel. Vissa invandrargrupperns icke individualistiska livsform, som ensamkommande barn kommer ifrån, som Afghanistan, Irak och Somalia lägger betoning på samhörighet i motsats till självständighet samtidigt som det oftast finns flera vuxna som hjälper barnen med den dagliga omsorgen och ger barnen omvårdnad och kärlek.³⁵

Ansvar hemifrån kan vila tungt på den unge. Vad den ensamkommande gör eller säger i Sverige kan få efterverkningar för släkten flera tusen mil bort. Den unges identitet är präglad av hans uppfostran. Även i detta avseende spelar den kollektivistiska kulturen en viktig roll. Att tillhöra familjen och därmed få del av den kärlek, trygghet, värme och försvar som endast familjen kan ge, blir mer betydelsefullt än att skilja ut sig själv, gå sin egen väg och att hävda sin egenart. Självständighet, som i västerlandet ses som ett uppfostringsideal, är inget ideal i kollektivistiskt orienterad uppfostran. Risker att det blir fel i mötet ökar om vi förutsätter att den

³² Ibid.

³³ Förbjudet enligt Islam.

³⁴ Hessle (2009).

³⁵ Ibid.

ensamkommande vet hur det är att vara ung i ett samhälle med demokratiska ideal. Begrepp som dialog, medbestämmande, och förhållandet till auktoriteter kan vara helt främmande för den ensamkommande. Västerlandet har individuell frihet och individuellt ansvar som normer.³⁶

Majoriteten av ensamkommande kommer från kollektivistiskt orienterade kulturer. Det som främjar gemenskapen är viktigare än det som främjar individen, och den enskilde har i hög grad sin identitet och sitt värde knuten till släkten.

Är boendena medvetna om att många av de ensamkommande barnen kommer från kollektivistiskt orienterade kulturer och därför behöver ett annat slags bemötande?

2.2.5 Etnocentrism

Etnocentrism innebär att man bedömer andra kulturer efter sitt eget kulturella kriterium. Att man betraktar sina kulturella värderingar som allmänmänskliga och naturliga och all avvikelse från den egna kulturens principer och värderingar betecknas som abnormitet. Medvetenhet om att socialarbetarens attityder, normer och värderingar är förutsatta av en eller flera kulturer som själva har förutsatts av en rad historiska, politiska, ekonomiska och sociala faktorer är därför en lämplig egenskap för ett bra tvärkulturellt socialt arbete.

Etnocentrism, brist på kulturkompetens och kunskap om migrationsprocessen kan i sig utgöra problem i mötet och synen på problem och lösningar. Dessutom kan det finnas en oklarhet om vilken socialarbetarens roll är.³⁷

Frågan är om hjälpare till ensamkommande barn har kulturkompetens och kunskap om andra principer och kulturer? Bedömer de sina kulturella värderingar som normala och ser all avvikelse från den egna kulturens principer som en abnormitet?

2.2.6 Etiska reflektioner genom samtal för att bekräfta barnens identitet.

Det är en svår konst att samtala med människor och samtidigt få dem att hela tiden känna sig bekväma i sin roll. Att lära sig samtala på bästa sätt, verbalt och icke verbalt, är ett av de viktigaste tillvägagångssätten för att motverka kränkningar, och för att vara så etiskt korrekt som möjligt.

I möte med barnen som inte kan språket och är obekanta med kulturen är det ännu svårare att kommunicera, verbalt eller icke verbalt. Hur man för en dialog, t.ex. vad man säger, vart man tittar, hur man hmn-ar spelar en stor roll för hur barnen kommer att känna sig bemötta, värdigt eller kränkta. Etik är något personalen själv skapar genom hur de uppträder, och de skapar det genom att ha förståelse och empati i deras dialoger när de möter barn med problem. I socialstyrelsens antologi "Utan fast punkt" menar Silfverberg att dialogen är det mest grundläggande tillvägagångssättet vi har för att förstå vad människor förmedlar. För att en dialog

³⁶ Allwood /Franzén (2000).

³⁷ Ibid.

ska bli meningsfull behöver man egentligen inte ha en massa tid, det gäller att vara uppmärksam, öppen, respektfull och lyhörd.³⁸

Personalen bör arbeta utifrån samtal för att skapa en ömsesidig trygghet och tillit. Genom detta sker en samhällsintroduktion och integration för de ensamkommande barnen med en samtidig respekt och förståelse för deras egen kultur. Utifrån detta arbete skapas en värdegrund hos barnen i svensk demokrati och en utveckling av deras identitet. Vad det gäller kultur och barnens identitet är det som inträffar att personalens syn på barnen är att de just är barn. Vilken kultur de har är mer viktigt i hänsyn till att de ska få behålla den tro, värderingar och de traditioner de har med sig. Vissa kulturella aspekter som bönestund, ramadan och andra olika tankesätt ska respekteras både från personalen som de andra barnen.

För att skapa trygghet och tillit hos barn krävs att hjälpare genom samtal och kommunikation utgår från varje individs behov och önskemål. Barns integration sker genom vägledning i kontakten med skola och andra myndigheter, genom stöd i fritidsaktiviteter och ett kontinuerligt fokus på utbildning och kunskap om olika samhällsinstanser och det svenska samhället.

Utbildning är centralt för barnens interaktion och integration i samhället. Alla måste ha tillgång till ett skolsystem som kan erbjuda en fungerande undervisning i olika ämnen samt ge barnen en trygg identitet och en förankring i det omgivande samhället.

Att barnen blir dåligt bemötta och kränkta beror oftast inte på en motvilja från socialarbetarens eller personalens sida, utan det handlar om okunskap eller att man inte tänker ett steg längre. Man ska hela tiden vara öppen från början och inte döma någon innan man vet hur det ligger till. Man måste inse och acceptera att barnen har kommit från olika länder och har olika värderingar och livssyn. Genom att personal, kontaktperson eller god man arbetar för en samhällsintroduktion och integration arbetar de indirekt med barnens identitet.

Hur realiseras etiska reflektioner i samtal med ensamkommande barn för att bekräfta deras identitet? Har hjälparen förståelse och empati i sina dialoger när de möter barn med problem?

2.2.7 Kulturkrock och hjälparens kunskap/kompetens

Hessle betecknar den tydliga övergången från ett institutionaliserat kulturmönster till ett annat som kulturmöte. Kulturmötet beskriver de utmaningar med de nya sociokulturella villkor som de unga möter när de kommer till Sverige utifrån de erfarenheter de bär med sig från sina ursprungsländer.³⁹

Ahmadi, Lönnback påstår att tvärkulturellt socialt arbete innehåller de aspekter som generellt finns med i socialt arbete, plus något mer. Socialt arbete beskrivs som en kommunikation mellan socialarbetare och klient, vilken äger rum i ett bestämt socialt sammanhang. Socialarbetare

³⁸Silfverberg (2001)

³⁹ Hessle (2009).

fokuserar på människors problem och behov i olika situationer och livsövergångar. Professionen socialt arbete bygger på kunskap om mänskligt beteende, lagar, förordningar och förvaltningspolicy. Den bygger på medvetenhet om hur olika sätt att arbeta socialt påverkar mötet, hur olika arbetssätt uppfattas av klienten och hur den egna personligheten påverkar och påverkas av yrkesrollen. Andra kunskaper och färdigheter kan behövas för ett möte i ett tvärkulturellt sammanhang. Det kan handla om kunskap om hur migration, kris och trauma, rasism och främlingsfientlighet samt hur maktförhållanden mellan majoriteter och minoriteter i samhället påverkar människors liv och beteende. Det kan även handla om förståelsen av oss själva i vårt eget kulturella sammanhang och den andre i hans/hennes kulturella sammanhang och förståelsen av hur värdegrunder, kultur och religion påverkar våra synsätt i livets olika skeden.⁴⁰

Ett mångkulturellt socialt arbete bedrivs i mötet mellan socialarbetare och en eller flera personer med erfarenhet av migration och eller tillhörande en etnisk minoritet. Möjligheterna till ett bra möte ökar om socialarbetare har kulturkompetens. Att ha kulturkompetens innebär inte att kunna allt om alla kulturer, inte heller innebär det att socialarbetaren nödvändigtvis kommer från den kultur klienten kommer i från. Det innebär snarare att vara uppmärksam på kulturens och religionens betydelse för den person vi möter. Kulturkompetens kan även innebära att vara uppmärksam på att man kan ha olika syn på både problemen och lösningar och att man bör ha flexibla arbetssätt. I kulturkompetens ingår också att ha kunskap om vad diskriminering och marginalisering kan innebära. Även symtom på och förståelse för ohälsa kan se olika ut i olika kulturer och peka på faktorer, som folketro, religion och tradition. Kanske ungdomarna har en annan syn på välmående och utveckling som inte är lik den västerländska kultur- och kunskapsramen. Ökad kulturkompetens och kunskap hos dem som möter invandrare är därför angeläget.⁴¹

Etnisk sensitivitet är ett begrepp som enligt Kamali används av flera forskare.⁴² Att vara etniskt sensitiv betyder att man är medveten om betydelsen av sin egen och klientens etniska tillhörighet och att man har förmåga att ta reda på och förstå det specifika i denna tillhörighet. All policy och alla goda avsikter måste överföras i praktisk handling av individuella socialarbetare. Kamali menar att kunskap om och arbete med socialarbetarnas attityder och värderingar är av stor betydelse för det etniskt sensitiva sociala arbetet. Han menar ytterligare att det är socialarbetaren som har makten över mötet. Därför är det viktigt att vara uppmärksam på sina fördomar, granska sina egna föreställningar och hela tiden utveckla sin kunskap. Genom att diskutera och reflektera över fördomar och föreställningar medvetandegör man sina reaktioner och bearbetar sina förhållningssätt som leder till att man blir mer professionell och bidrar till nya förhållningssätt.⁴³

⁴⁰ Ahmadi/Lönnback (2005).

⁴¹ Ibid.

⁴² Kamali (2002).

⁴³ Ibid.

Är personalen medveten om de utmaningar de nya socialkulturella villkoren ger de unga när de kommer till Sverige? Har personalen på boendena kulturkompetens och kunskap om andra principer och kulturer?

2.2.8 Ensamkommande barns sociala nätverk

Alla individer behöver tillhöra en grupp och ha människor runt sig som kan utgöra dess familj. Det emotionella stöd som nära relationer kan ge har en skyddande effekt när det gäller att tackla kriser och anpassa sig till förändringar i livet. Det minskar stressen samtidigt som det skapar mening. Stödet är en del i den terapeutiska process som individen går igenom efter en svår kris. Det hjälper individen att hålla fast vid sin identitet och öka sin självkänsla. Att vara ensam och socialt isolerad är en riskfaktor även när det gäller fysisk hälsa. Människor som är engagerade i sociala sammanhang är generellt sett gladare och friskare än socialt isolerade personer.⁴⁴

Det sociala stöd som ensamkommande barn kan få är avgörande för deras tillvaro. Stödet är mycket mer än bara närvaro av andra människor. Stödet måste präglas av ömsesidig omtanke. Det handlar om upplevelsen av det finns människor runt en som stöttar och ställer upp men också om att bli sedd, lyssnad till och respekterad. Det sociala stödet påverkar upplevelsen av att vara omtyckt och omhändertagen och att vara värdesatt av andra.⁴⁵

Att en person lämnar sitt ursprungsland med bland annat språk, kontaktnät, samhällskunskap och kultur, släkt och vänner bidrar till försämring av den mentala hälsan. Det är särskilt svårt för ensamkommande barn eftersom många av dem har kommit från kollektivistiskt orienterade kulturer och vissa av dem har förlorat kontakten med sina ursprungliga vårdgivare. Ensamheten, utsattheten och ovissheten kring om de kommer att få se sina föräldrar igen kan vara pressande. Det är av stor betydelse att barnen har personer omkring sig, som kan träda in i föräldrarollen då den egna familjen saknas. Den personen kan vara någon nära släkting, en godman, en lärare eller personalen i boendet som hjälper barnet att klara sig igenom en svår tid. Relationsskapande mellan ensamkommande ungdomar sker ofta inom samma etniska grupper, eftersom det gemensamma språket ger lättare kommunikation. Det kan leda till något positivt då barnen kan finna styrka i varandra genom sina gemensamma erfarenheter.⁴⁶

Hur ser barnens sociala kontakter ut i boendet? Hur kan personalen hjälpa barnet att integreras i det svenska samhället?

2.2.9 Ensamkommande barns psykiska hälsa

I och med att barnen kommer till ett helt främmande land utan vårdnadshavare och med traumatiska upplevelser i bagaget tillhör de den mest sårbara gruppen av barn i samhället. De ställs inför en rad okända omständigheter. I många fall måste de tänja på sina psykologiska gränser för vad som är lämpligt och acceptabelt beteende. De är främlingar i det nya landet och

⁴⁴ Allwood/Franzén (2000).

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

vet oftast inte hur regler, normer och traditioner är, men de är ändå tvungna att anpassa sig till ny kultur, språk och samhälle. Den byråkratiska asylprocessen kan också innebära svårigheter för de ensamkommande barnen. Att ha föräldrar närvarande kan sägas fungera som en skyddsfaktor då förekomsten av en mamma och/eller pappa har visat sig vara skyddande för barn mot stressreaktioner i svåra situationer. Det är särskilt frånvaron av en mamma som kan ha negativa effekter på barnens känslomässiga hälsa. Barn som anländer tillsammans med sina föräldrar visar ofta större tendens att klara av asylprocessen utan att få psykiska problem än vad de ensamkommande barnen gör. Föräldrars frånvaro verkar vara en starkt medverkande faktor för barn att utveckla PTSD (Post Traumatic Stress Disorder).⁴⁷

Krig, förföljelse av politiska, etniska eller religiösa skäl, separation från föräldrar i hemlandet på grund av föräldrarnas död, sjukdom eller försvinnande, fattigdom, bevittnat mord och tortyr är de vanligaste orsakerna bakom ensamkommande barns flykt. Majoriteten av dessa barn uppvisar tecken på psykisk ohälsa i form av sömnsvårigheter, ångslan, aggressionsutbrott, koncentrationssvårigheter, depressioner, PTSD och suicidförsök. Allt detta gör att barnen riskerar att förlora känslan av att ha kontroll över sina liv och förlorar den viktiga skyddsfaktor som det innebär att känna att man tillhör en större gemenskap. Allt detta kan påverka en hög förekomst av psykisk ohälsa hos ensamkommande barn.⁴⁸

Hur är det med barnens psykiska hälsa i boendena?

⁴⁷ PTSD är en svår ångest som kan utvecklas efter exponering av alla händelser som resulterar i psykiska trauman.

⁴⁸ Kohli/Mather (2003).

Kap. 3. Teoretiska perspektiv

Vi har valt att använda oss av KASAM, skydds- och riskfaktorer, Empowerment och stop-modellen som teoretiska utgångspunkter i vår studie.

3.1 KASAM

Vi har valt att ta utgångspunkt i den salutogena forskningen som, fokuserar på de faktorer som gör att människor behåller hälsan, så väl den fysiska som den psykiska, trots svåra händelser i livet. Ett salutogent perspektiv (KASAM) utgår från det friska eller det som fungerar. Fokus är på vad som orsakar hälsa i stället för på vad som orsakar sjukdom. Man lägger tonvikten på möjligheter snarare än risker. Det salutogena perspektivet beskrivs av Aaron Antonovsky.⁴⁹

Antonovsky menar att världen är full av olika slags stress. Stress är de faktorer som gör att individer känner sig stressade och upplever känslor av otillräcklighet. Olika omständigheter kan skapa en hög stressbelastning vilket verkar påfrestande på individen.⁵⁰

När en individ ställs inför en situation som rymmer stress måste han/hon agera. Det innebär att det uppstår en spänning i kroppen när hjärnan har konstaterat att man har ett behov som är otillfredsställt och ställt krav på kroppen att behovet måste bli bemött. Hur individen väljer att bemöta den spänning som stress innebär är det avgörande för vad det i slutändan blir för resultat, alltså vilken effekt stressen kommer att få på individens liv. Det kan handla om sjukdom, hälsoproblem eller traumatiska upplevelser som på något sätt måste bemötas och hanteras.⁵¹

Antonovsky menar människor reagerar mycket olika på livets påfrestringar beroende på deras känsla av sammanhang. Han hävdar vidare att det finns medverkande krafter som kan hjälpa individen att hantera en stressfylld situation för generella motståndsresurser. Exempel på generella motståndsresurser är pengar, kunskap, erfarenhet, intelligens, jagstyrka, ideologi, kulturell stabilitet och socialt stöd med mera. Antonovsky säger även att om människan har dessa tillgångar till sitt förfogande hos sig själv eller i sin omgivning, så har hon/han en bättre möjlighet att klara sig och utveckla en känsla av sammanhang (KASAM) om individen lyckas behärska den stressfyllda situationen på ett positivt sätt.⁵²

Vårt synsätt har sin grund i KASAM som består av tre elementära grundbegrepp: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet.

- Begriplighet handlar om i vilken grad det som händer kan förstås som välstrukturerat, snarare än kaotiskt, slumpmässigt eller oförklarligt.

⁴⁹ Antonovsky (1991).

⁵⁰ www.stressmottagningen.nu

⁵¹ Antonovsky (1991).

⁵² Ibid.

- Hanterbarhet handlar om i vilken grad individen upplever att han/hon förfogar över resurser med vilka stress kan hanteras och bearbetas. Resurser kan finnas hos personen själv eller hos någon i omgivningen som individen har tillit till.
- Meningsfullhet innebär att individen ser en mening med att samla den energi som krävs för att lösa de svårigheter som uppstår i livet och att vara delaktig och medverkande i de processer som skapar dagliga erfarenheter och svårigheter.⁵³

För ensamkommande barn är det sociala nätverket ofta begränsat. Många är hänvisade till det lilla nätverk av kontakter som de har. Det kan till exempel innefatta lärare, personal på boendet, personer som blir viktiga för hanterbarheten. Ensamkommande barn kämpar med oro för föräldrar, syskon och andra släktingar som finns kvar i hemlandet. Hälsa kan ses som en värdefull resurs. Genom användning av KASAM-formuläret kan det undersökas var ensamkommande barn befinner sig på skalan mellan hälsa och ohälsa.⁵⁴

Faktorer som kan öka begriplighetsvärdet hos ensamkommande barn är t.ex. hög intelligens, goda skolprestationer och en öppen kommunikation mellan barnet och god man eller kontaktperson. Ett sätt att få livet mer hanterbart innebär i vilken grad barnen upplever att det finns resurser till förfogande som gör att livet upplevs som hanterbar. Resurser som kan öka värdet av hanterbarhet hos ensamkommande barn kan t.ex. vara god social förmåga. Resurser i omgivningen kan t.ex. vara ett förtroendefullt förhållande till en betydelsefull person som god man.⁵⁵

Känsla av meningsfullhet kan skapas av att det finns områden i livet som känns viktiga och ger engagemang och motivation att vara delaktig i processer som skapar öde och erfarenheter och svårigheter. Antonovsky menar att beroende på i vilken utsträckning människor upplever något så får det olika mening och värde. Om t.ex. något negativt som hänt har en mening, då blir det lättare att hantera företeelsen. När man ser värdet i positiva objekt kan dessa objekt vara en källa till personlig tillfredsställelse samt en motivation till att hantera negativa händelser som t.ex. krig och död. Omständigheter som kan öka värdet av meningsfullhet hos ensamkommande barn är t.ex. känsla av integritet, kreativitet, fritidsintressen. En tro på Gud har visat sig vara både en skyddsfaktor för barn som växt upp under olyckliga förhållanden och en bidragande orsak till höga KASAM-värden hos barn som vistas i koncentrationslägren under andra världskriget.⁵⁶

Det är mycket viktigt för socialarbetare, kontaktperson, god man, lärare och alla andra som jobbar med barnen att veta vad som är till hjälp för ensamkommande barn och vilka faktorer som bidrar till att de får en positiv utveckling.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Borge (2005).

3.2 Skydds- och riskfaktorer

3.2.1 Skyddsfaktorer

Lagerberg & Sundelin hävdar att vissa faktorer är viktiga och gynnsamma för alla barn, t.ex. goda föräldrarelationer. Det finns andra faktorer som är särskilt betydelsefulla för barn i utsatta situationer, t.ex. att ha tillgång till en förtrolig relation utanför familjen. För att barn ska få tillgång till denna skyddsfaktor krävs det oftast att barnet är omtyckt av omgivningen.⁵⁷

Skyddsfaktorer kan precis som riskfaktorer finnas både hos barnet och i dess miljö. Skyddsfaktorer hos barnet handlar om de olika egenskaper som barnet har. Exempel på skyddsfaktorer inom barnets personlighetsdrag kan vara: förmåga till känslokontroll, god problemlösningsförmåga, goda skolprestationer, social kompetens, humor, intelligens och lätt att tycka om.⁵⁸

Skyddsfaktorer i barnets omgivning kan vara: god omvårdnad, föräldrars övervakning och tillsyn, god familjesammanhållning, att inte drabbas av många separationer från vårdaren samt att tillhöra en hög socialgrupp.⁵⁹

3.2.2 Riskfaktorer

Det finns forskning som konstaterat att vissa riskfaktorer har samband med barns psykologiska utveckling och mående som vuxna. Riskfaktorerna kan finnas på olika nivåer: inom barnet, i barnets familj och i barnets miljö utanför familjen. Riskfaktorer som kan härledas till barnet kan vara kön, ålder, psykosociala problem, kognitionsproblem, psykiska problem, fysisk ohälsa, beteendeproblem, personlighetsstörning och dåligt självförtroende. Andra riskfaktorer kan härledas direkt till barnets familj t.ex. missbruk, psykisk sjukdom eller utvecklingsstörning hos föräldern. Föräldrar som är kriminella, arbetslösa, våldsamma eller sexuellt utnyttjande/kränkande innebär också en risk. Riskfaktorer som kan härledas till miljöer utanför familjen kan vara: brist på kamratrelationer, boende i socioekonomiskt belastade områden, fattigdom och låg social status.

Svåra livshändelser som t.ex. dödsfall i familjen, placering utanför familjen, flykt från hemlandet, långa separationer från vårdare, upplevelser av krig eller andra trauman är också riskfaktorer i barns psykiska utveckling. Vissa av dessa händelser kan vara kortvariga och innebär inte en lika stor risk för barnets fortsatta utveckling, till skillnad från att ständigt eller under en lång tid leva under riskfyllda förhållanden.

Långt allvarligare än akuta händelser är kronisk risk, som långvarig sjukdom, långvarig flyktingstatus, utvecklingshämning eller dålig uppväxtmiljö m.m.⁶⁰

⁵⁷ Lagerberg/Sundelin (2003).

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Borge (2005).

3.3 Empowerment

Empowerment innebär att man försöker hitta de resurser som finns hos individen och göra den medveten om dessa, att ta till vara på resurserna på bästa sätt och stärka individen i dem. I arbete med människor som har det svårt, bör utgångspunkten vara att stärka det friska. För flyktingar som har kommit till ett okänt samhälle kan det gälla information som ökar begripligheten och tillgången till resurser. När det sociala nätverket breddas, ökar känslan av att kunna styra över den egna tillvaron och framtiden. Barn såväl som vuxna behöver kamrater, fritidsintressen och positiva upplevelser. För ensamkommande barn handlar det om meningsfull väntan och undvikande av passivitet. Genom att den aktuella situationen sätts i ett tidsmässigt sammanhang, stärks individens KASAM. Det ensamkommande barnet är i särskilt stort behov av att förstå sin nya situation utifrån tidigare erfarenheter och framtida möjligheter.⁶¹

Barnens erfarenheter är viktiga när det gäller att stärka egenmakten. Människor som kommer till Sverige har levt ett tidigare liv i ett annat land, där de har haft en tydlig identitet och utgjort en resurs för omgivningen. I Sverige är det ingen som känner till deras erfarenheter och kunskaper. Den självklara identiteten har krympt och måste byggas upp igen. När barnen kan använda färdigheter och resurser från livet före tiden i Sverige, stärks egenmakten. Barnen som får bekräftelse från den svenska omgivningen, får också möjlighet att låta svenskheten bli en del i den nya identiteten en del som ger en plats i det sociala sammanhanget. Delaktighet är därför inte en enkel fråga om språkkunskaper, det handlar mycket mer om egenmakten och tilliten till den egna makten.⁶²

På individnivå handlar Empowerment framför allt om personliga upplevelser av kontroll över livet, självkänsla och självbestämmande men begreppet innefattar även grupptillhörighet, kollektivt agerande samt att ha gemensamma behov eller mål tillsammans med andra.

Vi tycker att den här teorin är en strategi som har visat sig gynnsam i tvärkulturellt socialt arbete och är relevant till ensamkommande barn som minoritetsgrupp och då de ofta är drabbade av maktlöshet och Empowerment är ett sätt att försöka motverka negativa värderingar och motverka rasism och förtryckande strukturer så att människor kan utvecklas upp till sin maximala kapacitet.

3.4 Stop - modell

I arbetet med ensamkommande barn i Sverige har barnläkaren Lars H. Gustafsson, ett projekt där man arbetat efter STOP- modellen. I Gustafssons projekt har man tagit fasta på betydelsen av att utgå från det friska, att identifiera det som är oskadat hos barnet och arbeta med att förstärka det. Han menar att ensamkommande barn behöver experthjälp men även lekmän som möter barnen kan handla efter de grundläggande principerna i STOP -modellen. Med hjälp av begreppen i

⁶¹ Elmeroth/Häge (2009).

⁶² Ibid.

STOP -modellen kan vi skapa strategier för att möta flyktingbarnen med läkande processer. STOP förkortningen står för:⁶³

S- Structure,
T- Talking and time,
O- Organized play and
P- Parent support.

Förkortningen talar om för oss att vi ska stoppa den kaotiska processen som traumatiserade barn befinner sig i. Med de olika ingredienserna i modellen kan de nerbrytande processerna stängas av och dörrar till tillfriskande öppnas. Grundtanken i denna modell kan användas i allt arbete med människor som har upplevt trauman oavsett deras ålder eller traumats karaktär. Modellen baseras på aktiv hjälp till flyktingar att komma vidare och uppmuntrar deras kamp med att bli självständiga och trygga.⁶⁴

Structure.

För att motverka det kaos som barnen lever eller har levt i är det viktigt med yttre struktur. Det handlar om att stiga upp vid samma tid varje dag, gå till förskolan eller skolan, där det finns en tydlig struktur utan överraskande händelser. Till en god struktur hör ett konsekvent och välorganiserat mottagande av flyktingbarnen med en välgenomtänkt och balanserad information om vad som har hänt och kan komma att hända. Ett välinformerat barn, med meningsfull sysselsättning har betydligt större möjligheter att må bra både psykiskt och fysiskt än ett barn som väntar i ovisshet. Ingen människa mår bra av sysslolöshet. Därför ska ensamkommande barn komma tillbaka till en normal skolgång så fort det går. I skolan hamnar ensamkommande barn i ett sammanhang med andra barn och vuxna där de kan utvecklas positivt. Många lärare har upplevt att flyktingbarnen mår dåligt när det är lov från skolan. Då bryts rutinerna och kaoset hotar att ta överhanden.⁶⁵

Talking and time

När barnet berättar om sina upplevelser bringar man ordning och struktur i händelserna. Barnet behöver förstå det som har hänt och få förklaringar från omgivningen. Det obegripliga blir lite mer begripligt och en del av bördan kan lastas över på en inkännande och pålitlig vuxen. Barnet ska få tala och berätta för lyssnande vuxna gång på gång. Detta borde vara självklart, ändå tycks många som möter flyktingbarn tro att det är bäst att inte fråga. Många flyktingbarn har lämnats att älta sina berättelser för sig själva. De har lämnats ensamma med sin rädsla. Barn vill berätta för människor som vill lyssna som orkar tro på att det berättade är sant och som vågar gå in i en relation. När vuxna möter de traumatiserade barnen handlar det om att visa förståelse. Det finns mycket som barnen inte vill tala om med vem som helst. Men lärare och andra personer runt barnet kan genom sin attityd signalera empati och beredskap att lyssna när barnet är redo. Många

⁶³ Elmeroth, E & Häge, J (2009).

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

barn blir hjälpta av att de vuxna visar att de vet att barnen har det svårt. Signalen, jag finns här för dig ger trygghet. När läraren undrar hur barnet mår öppnas möjligheten att berätta.⁶⁶

Organized play

Leken är barns viktigaste redskap för utveckling. Den är barnens arbete. I leken lär sig barnen om livet men också att bearbeta sina upplevelser och känslor. När barnen leker kan de för en stund glömma allt hemskt och fantisera om en vanlig värld. Flyktingbarn behöver hjälp med organiserad lek. Till exempel har barn från krigsdrabbade inte alltid någon erfarenhet av att konstruera och organisera lekar på egen hand. Det är de vuxnas ansvar att hjälpa barnen att organisera leken. Den vuxnas uppgift är att finnas till som en garant för att leken kan fortgå ostört.⁶⁷

Parent support

Genom att hjälpa föräldrarna hjälper man också barnen. När det gäller ensamkommande barn som inte har föräldrar här i Sverige gäller det att personal i boendet, god man eller lärare måste vara välinformerade. De behöver en väl strukturerad information.

I förskolan och skolan kan flyktingbarnen finna en fredad plats. Kloka lärare som förstår låter barnen få en fristad från kaoset. I skolan kan barnet få vara barn. Här ska läraren arbeta med det friska som utgångspunkt. Alla barn behöver ha roligt och umgås med kamrater och vuxna.⁶⁸

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

Kap. 4 Metod

4.1 Val av metod

Vi har sökt material via sökbaserna Gunda, Libris och andra internationella sökbaser. Våra sökord var, ensamkommande barn, kulturkrock, boende psykisk hälsa. Men eftersom det är ett specifikt svenskt fenomen som vi undersöker, så finns det inte så mycket internationell forskning i ämnet men vi hittade ändå det vi behövde. Utöver detta har vi valt relevant litteratur från kurserna vetenskapsteori och vetenskaplig forskningsmetod. Vi har även studerat de lagar som berör de ensamkommande barnen som söker asyl i Sverige.

Efter detta diskuterade vi kring våra informanter, först tänkte vi enbart intervjua vuxna som arbetar med ensamkommande barn, då hade vi tänkt tala med personal från Migrationsverket och behandlingspersonal från olika boenden i Göteborg med omnejd.

Det visade sig inte vara helt enkelt, då handläggarna på Migrationsverket, inte ville tala med oss utan att vi först talat med deras chef. Vi har sökt honom under ett par veckors tid utan att han svarat.

Så vi fick tänka om och beslöt oss för att tala med en flyktingsamordnare som placerar barn på olika boenden i Mölndal.

Sen valde vi att intervjua två chefer som ansvarar för olika boenden i Göteborg och Mölndal.

Till sist valde vi att även intervjua två barn som bor på ett transitboende för ensamkommande barn.

Vi valde att intervjua informanterna i deras arbetsmiljö/ hemmiljö för att de skulle känna sig så obesvärade som möjligt. Frågorna var av en öppen karaktär och ledde ibland fram till diskussion. Intervjuerna spelades in med informanternas godkännande, vi informerade dem om att de hade rätt att avbryta intervjun närhelst de önskade utan att behöva ge någon förklaring. De fick vara anonyma om de så önskade. Alla vuxna svarade att de var offentliga personer som stod för sina svar och att vi fick använda materialet helt utan förbehåll. Barnen kommer vi inte att namnge i intervjun.

Vi har varit närvarande båda två under intervjuerna. Vi ansåg att det var viktigt både för att komplettera varandra under intervjuerna, men även för att det var av vikt då vi skulle tolka deras sinnesstämningar och våra upplevelser av intervjuerna. Intervjuerna har sedan delvis skrivits ut men vi har även sparat inspelningarna.

Kvalitativa intervjuer är mest lämpliga i detta fall för att kunna ge kunskap, en känsla, en upplevelse, en bedömning, en tolkning och skapa en djupare förståelse för ensamkommande barns situation. Man försöker förstå den andres kognitiva emotionella upplevelsevärld mot

bakgrund av hennes egna ord, beskrivningar, tankar, känslor, minnen, kunskaper, bedömningar och tolkningar.⁶⁹

Undersökningen syftar till att överbygga gapet mellan olika tolkningar i enlighet med den hermeneutiska vetenskapsambitionen och vi väljer därför kvalitativ metod i form av kvalitativa intervjuer.

4.2 Urval

Målgruppen i undersökningen är ensamkommande barn genom intervjuer med vuxna som arbetar kring dessa barn, samt barn som själva befinner sig i den aktuella situationen.

Vi intervjuade tre vuxna personer i Göteborg med omnejd som arbetar med asylsökande barn, och två barn som bor på ett transitboende. Vi planerade att de vuxna intervjupersonerna skulle arbeta i ledande positioner kring ensamkommande barn och ha tillräcklig erfarenhet i kontakt med ensamkommande barn. Barnen valde vi för att kunna få deras upplevelse av att bo på ett transitboende.

De vi intervjuade är en flyktingsamordnare i Mölndal stad,

en chef för ett asylboende i Mölndal, samt

en enhetschef för ett boende i Göteborg. Barnen kommer vi inte att namnge, men de bor på ett transitboende i Mölndal.

Vi kommer i resultatdelen att återge de vuxna som intervjuperson (Ip.) A, B och C, barnen kommer att återges endast som just barnen.

Vi inser att med tanke på att vi endast intervjuat 5 personer så kan det inte ge någon säkerhet i svaren. Resultaten som vi fått kan bara ses som hypoteser.

4.3 Genomförande

Det första steget inför intervjuerna var att kontakta de vuxna informanterna personligen och presentera syftet med undersökningen för att därigenom få veta om det finns möjlighet att genomföra studien. När det gäller barnen tog vi kontakt med föreståndaren på ett boende som i sin tur samtalade med barnen och frågade om de ville medverka.

Intervjuerna med informanterna genomfördes sedan i deras respektive arenor, när det gäller cheferna så ägde intervjuerna rum på deras respektive kontor, barnen i sin tur, intervjuades i ett samtalsrum på deras boende. Vi valde dessa miljöer för att skapa en avspändhet och förtrolighet kring samtalet.

Vi försökte ställa korta och enkla frågor. Vi använde projektiva frågor eftersom vi ville veta deras åsikt i olika frågor. Till exempel: hur tror du att andra socialarbetare ser på kulturkrock hos

⁶⁹ Larsson/Lilja/Mannheimer (red) (2005)

ensamkommande barn. Det kan vara ett indirekt uttryck för socialarbetarens egen inställning som hon/han inte visar direkt. Tolkande frågor specificerande frågor, direkta frågor, sonderande frågor är andra typer av intervjufrågor som vi använde under intervjun.⁷⁰

Varje intervju tog cirka 45 minuter att genomföra, då en av oss höll i själva intervjun medan den andra antecknade idéer och tankar som dök upp under samtalen.⁷¹

4.4 Bearbetning av material

Efter intervjuerna skrev vi ut det inspelade materialet. Vi gick igenom materialet och försökte hitta samband och förebilder för att sedan kunna strukturera upp det efter våra frågeställningar. Analysen av intervjuerna skedde i förhållande till studiens frågeställningar. Intervjuerna tillämpades till relevanta teorier och har slutligen resulterats i undersökningen. Vi hittade lämpliga citat som förtydligar teman. De resultat vi lägger fram under teman är sedan grunden till analysen.⁷²

4.5 Validitet

Vi spelade in varje samtal med de intervjuades samtycke. Det är viktigt att använda bandspelare vid kvalitativa intervjuer för att datainsamlingen blir mer korrekt och undersökaren kan använda sig av utförliga citat från informanterna i rapporten och det hjälper undersökaren att få en solid databas att utgå ifrån vid den kvalitativa analysen.⁷³

Vi inser att svaren under intervjuerna kan påverkas, eftersom vi har intervjuat personer om hur de arbetar, förstår vi att de kan ses som partiska.

Det bör även nämnas att Pia har egen erfarenhet i ämnet då hon arbetar som behandlingsassistent med ensamkommande barn på ett transitboende i Mölndal, hon har arbetat där sedan 2004, och de har tagit emot ensamkommande barn sedan lagändringen 1 juli 2006. Det har varit en tillgång under uppsatsarbetet eftersom Pia hade kontakter så att vi till slut kunde genomföra våra intervjuer.

4.6 Etiska överväganden

Konfidentialitetskrav, informationskrav, samtyckeskrav och nyttjandekrav.

Enligt konfidentialitetskravet mötte vi dem genom att vi informerade dem om att de hade rätt till anonymitet, därför har vi valt nämna de vuxna som ip A B och C i vårt resultat och vår analysdel. Barnen har vi valt att referera tillsammans för att öka deras anonymitet, eftersom de inte fyllt 18 år. Informationskravet innebär att alla blev informerade om att de hade rätt att när som helst avbryta, utan att behöva ge något skäl till varför. Samtyckeskravet innefattar att vi inte tvingat någon att delta och att de får avbryta sin medverkan under intervjun när som helst.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

Nyttjandekravet uppfyller vi genom att det material som vi fått under intervjuerna endast kommer att användas till vår studie. Alla blev informerade om syftet med vår studie, de kommer även att få studien sänd till sig när den är klar.

4.7 Resultat och analys

I resultatet presenterar vi centrala citat från intervjupersonerna. Enligt Larsson/Lilja/Mannheimer bör resultatpresentationen i den kvalitativa rapporten vid intervjustudier innehålla utförliga citat från intervjupersonerna. Med detaljerade citat vill vi ge möjlighet att pröva om undersökarens tolkningar verkar vara rimliga eller inte. Vi försöker att lämna en klar balans mellan intervjuцитat, kategoriseringar, tolkningar och teoretiska analyser.⁷⁴

För analysen av intervjuerna och vid tolkningen av intervjuerna utgår vi från en hermeneutisk forskningsmetod där tolkningen är i fokus. Det handlar om att förstå, översätta eller tolka.⁷⁵

Thomassen menar att när vi undersöker något måste vi försöka förstå det i ett sammanhang eller en kontext, eftersom vi själva är en del av kontexten så finns redan en förståelse. Vi tror på att den sociala verkligheten är subjektiv och att sociala företeelser och dess mening skapas i samspelet med andra människor(konstruktivistiskt synsätt). Därmed väljer vi en hermeneutisk ansats. En princip inom den hermeneutiska traditionen är att det inte finns någon objektiv tolkning av en text. Vi är medvetna om att våra subjektiva föreställningar påverkar tolkningen av texten, från dialog till resultat och att det är omöjligt som forskare att förhålla sig objektiv. I resultatredovisningen använder vi citat av informanterna för att deras upplevelser skall kunna konkretiseras. Efter dessa citat tolkas och analyseras resultatet utifrån nämnda teori.⁷⁶

Thomassen beskriver att vetenskaplig forskning kan ha en induktiv ansats, en deduktiv eller en blandform. Vi valde en deduktiv ansats eftersom vi inte vill skapa nya begrepp eller teorier på insamlat material utan vi utgick ifrån klara teoretiska perspektiv och begrepp när vi analyserade materialet.⁷⁷

Underlaget för resultat och analys är 5 intervjuer varav tre är utförda med vuxna personer som arbetar med ensamkommande flyktingbarn och två intervjuer är med ensamkommande barn som bor på ett transitboende. Enligt Kvale finns det ingen standardform för rapportering av resultat från en intervjuundersökning.⁷⁸

Resultatet delas sedan in i de olika teman som kommit fram under analysarbetet. Dessa teman presenteras som olika faktorer som kan påverka ensamkommande flyktingbarns liv positivt eller negativt.

⁷⁴ Larsson/Lilja/Mannheimer(2005).

⁷⁵ Kvale (1997).

⁷⁶ Thomassen (1997).

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Kvale (1997).

Kap.5 Resultat och Analys

5.1 Boendet i starten, problem och långa väntetider

5.1.1 Problem som uppstod i starten

Efter att lagen kom till så var tanken att barnen först skulle komma till ett transitboende⁷⁹ i ankomstkommunen⁸⁰, som i många fall är HVB-hem, i några dagar tills Migrationsverket hade fått fram en anvisningskommun⁸¹ där barnen skulle placeras och sedan i samband med uppehållstillstånd vara skriven. Tanken med detta var att barnen skulle slippa att knyta an för många gånger under sin första tid i Sverige. Detta fungerade den första tiden efter lagändringen men, efter några månader hände det som bl.a. Rädda Barnen hade befarat, plasterna runt om i landet hade tagit slut. Från början var det endast 6 av landets alla kommuner som erbjöd plats för ensamkommande flyktingbarn, 2010 är det cirka 170 av landets 286 kommuner som är anmälda som anvisningskommuner.⁸²

Eftersom tanken inte varit att barnen skulle stanna på transitboendena mer än 3-14 dagar, brydde sig kommunerna inte om att ordna med god man, skola, hälsoundersökning m.m. Detta skulle barnen få när de kom till sin anvisningskommun.

När platserna efter några månader tog slut blev den kaotisk tid på de olika transitboendena, eftersom alla platser blev tillsatta och barnen stannade längre. Efter en tid så hade de flesta dock fått god man. Andra viktiga delar, som skola och hälsoundersökning, dröjde det dock att få fungerande rutiner runt. När några av barnen bott på transitboendena i några månader började kommunerna så smått, efter påtryckningar från bl.a. boendena och gode män, få till skolgång för barnen. Migrationsverket i sin tur fick intensivt jaga villiga kommuner som var villiga att ta ansvar för de ensamkommande barnen. Under de senaste åren har det fungerat bättre med att få in barnen i skola, god man får barnen oftast redan efter några dagar, hälsoundersökta blir barnen inom några veckor beroende på tillgång till läkartider.

Det ökande antalet barn som kommit till Sverige de senaste åren och bristen på platser i kommunerna har gjort att det ibland tar upp till några månader innan barnen fått kommunanvisning, i perioder har det inte kommit någon kommunanvisning innan beslut om uppehållstillstånd blivit klart, då har barnen blivit kommunanvisade i den kommun som de bott i under asylprocessens gång.

5.1.2 Transitboendet som det har utvecklats

Intervjupersonerna säger, att med tanke på att barnen kommit att stanna längre på HVB-hemmen i transitkommunerna så har kommunerna tillsammans med boendena utvecklat kraven och

⁷⁹ Tillfälligt boende i en ankomstkommun tills dess att MIV fått en plats för barnet i en anvisningskommun.

⁸⁰ Ankomstkommun, är den kommun där ungdomen först kommer till, det finns för närvarande 6 ankomstkommuner i Sverige.

⁸¹ Anvisningskommun, är de kommuner som tecknat avtal med MIV. att ta emot ensamkommande barn.

⁸² www.migrationsverket.se

omsorgen mer. Man ser till att barnen kommer in i skolan så snart som möjligt, oftast inom en vecka, barnen har fasta eftermiddagsaktiviteter, helgaktiviteter och personalen har läxläsning med barnen. De blir hälsoundersökta snabbare och de har en personlig kontaktperson i personalgruppen att vända sig till.

Vi har kommit fram till att man på många boenden har en mångkulturell personalgrupp, man tar även hänsyn till barnens kulturella skillnader och religioner. Då många är muslimer så anpassas maten efter detta och man tar hänsyn till att de bl.a. inte äter grismat. Då det är fastemånad(Ramadan) tar man hänsyn till detta med att styra lite på mattider så det passar dem, men för den skull så glöms inte de andra barnen bort som av olika orsaker inte fastar. Barnen blir erbjudna hemspråksundervisning i skolan oavsett ålder.

Efter vad vi förstår så ser boendena även till att barnen får möjlighet att prata med anhöriga i hemlandet. Hemmen ser till barnens bästa och ser till att barnen har en strukturerad vardag, man finns till för barnen när de behöver och man drar sig ibland undan om barnen ibland behöver tid för sig själva. Framförallt försöker man att se till att barnen får den omsorg de så väl behöver.

5.1.3 De långa väntetiderna

Enligt Borge finns det mycket forskning som påvisat att vissa riskfaktorer har samband med barns psykologiska utveckling och mående som vuxna. Några riskfaktorer kan härledas från separation från familjen och flykten från hemlandet som påverkar barnens psykiska utveckling. Långt allvarligare än akuta händelser är långvarig flyktingstatus.⁸³

Hur påverkas barnen av att tvingas flytta efter att ha fått bo på ett boende under en längre tid?

Periodvis fungerar det bra men det har även funnits perioder då platserna i ankomst kommunerna har tagit slut, det har under dessa perioder resulterat i att barnen har blivit kvar på transitboendena under längre tid t.ex. 6 till 7 månader vilket många gånger har resulterat i att barnen mått dåligt när de väl varit tvungna att flytta vidare. (ip. A)

Alla tycker att det skapar oro för barnen och otrygghet genom att de måste bryta upp i från sina nyskapade kontakter gång på gång. Detta innebär att de band som de skapat med personal i boendet, i skolan med kamrater och övriga nätverk bryts. Om ett barn har levt på samma ställe i 6 månader har det hunnit skapa sig ett skyddsnet omkring sig med betydelsefulla personer. Detta nät dras plötsligt undan och barnet blir tvunget att bygga upp ett nytt i en annan del av landet. Detta skapar rotlöshet och otrygghet som kan leda till att barnet får svårt att känna sig stabilt i det nya boendet. Ur ett skyddsperspektiv kan man se att barnet bör flytta så få gånger som möjligt och om de måste flytta så bör de göra det innan de hinner rota sig på det första stället.

⁸³ Borge (2005).

Barnen som vi pratat med menar att de är oroliga för de vet inte hur länge de kommer att stanna på transitboendet, de har bott där i ungefär två månader och vet ännu inte hur länge till som de kommer att få bo kvar, de har gått i skolan en tid nu och fått kamrater både på boendet och utanför, de känner sig trygga med personalen och trivs bra på boendet.

Vi anser att det är viktigt för barn att inte behöva flytta omkring för många gånger eftersom de behöver stabilitet och trygghet omkring sig därför är tanken att barnet ska bo på ett så kallat transit boende under en väldigt kort tid för att sedan anvisas till en kommun där det ska bo både under asylutredning men även efter det att barnet har fått sitt uppehållstillstånd.

Med långa väntetider under asylprocessen menar man den långa väntan tills barnen får ett beslut, det kan i vissa fall dröja upp till ett år innan barnet får besked om huruvida de skall få uppehållstillstånd eller skall avvisas tillbaka till sitt hemland. Att leva i en ostabil tillvaro är väldigt svårt. Under asylprocessen har de flesta ett mycket lågt KASAM. De saknar kontroll över omgivningen och känner sig maktlösa i mötet med det svenska samhället. Ovissheten om framtiden och tiden i väntan är avgörande för hur situationen kan hanteras. Att befinna sig i ovisshet under en lång tid skapar hög stress, särskilt om möjligheten att hantera stressen ligger utanför individens kontroll. Man har inte kontroll över sitt liv, utan är i händerna på myndigheter. Asylprocessen drar ut på tiden och man drabbas av känslor av meningslöshet när det känns att kanske hela tillvaron/hoppet försvinner. Att göra den unge hjälplös och till behövande klient, hjälper honom inte att växa och ta ansvar för sitt liv. Det är viktigt att se ungdomen som en person med kraft och resurser.⁸⁴

5.2 18-årsgränsen

I Lagen om Mottagande av Asylsökande finns det reglerat att man skall behandla de ensamkommande barnen som är under 18 år så som vi beskrivit i arbetet, men den dagen då man fyller 18 år är det andra regler som gäller. När du fyller 18 år räknas du som vuxen och då gäller andra regler. Bland annat skall asylsökande vuxna bo på Migrationsverkets anläggningar för vuxna asylsökande. De vuxna har inte samma rättigheter som andra svenskar. De har bland annat endast rätt till akut sjukvård och akut tandvård.

Vad händer när ett barn fyller 18 år?

Det finns tillfällen då barn får stanna på ett boende under lång tid för att sedan på sitt 18-års dag flyttas till en vuxenanläggning på Migrationsverket. Det kan vara ett barn som av en eller annan anledning mått psykiskt dåligt och varit placerad på ett särskilt boende där det kunnat få det extra stöd som det varit i behov av. När det sedan fyller 18 ska det flyttas, eftersom alla vuxna asylsökande skall bo på Migrationsverkets egna anläggningar. Detta är svårt att acceptera, som socialsekreterare är jag van vid att mina bedömningar brukar betyda något men i de

⁸⁴ Antonovsky (1991).

här fallen har vi svårt att hävda att det handlar om en person som är i behov av extra stöd. (Ip. A)

Ip. A menar att det uppstår en känsla av maktlöshet som är svår att bemästra. Migrationsverket lutar sig på lagen som säger att man är vuxen när man fyllt 18 år. Ip. A berättar om den maktlöshet hon känner. Ett svenskt barn som fyller 18 år och har särskilda behov slängs inte ut från ett ställe för att det fyllt 18 år, utan där fortsätter behandlingen precis som den var innan. Inom socialtjänsten ser man inte till vilken ålder en individ har utan vilket behov denne har. Hon menar att man enligt lagen inte bryr sig om detta när det gäller vuxna asylsökande utan den dag de fyller 18 så kanske de har samma behov som innan, men de har inte samma rätt att få behoven uppfyllda. Hon känner att det blir väldigt svårt eftersom ett barn som av en eller annan anledning har haft extra behov av insatser helt plötsligt blir av med den hjälp det fått. Barnet sviks på många sätt eftersom alla personer som barnet har litat på under sin svåra tid tas ifrån det och istället placeras det på en vuxenanläggning på Migrationsverket.

5.3 Att skicka tillbaka barnen

I de fall då barnen har en okomplicerad asylprocess mår de oftast inte så dåligt den första tiden eftersom allt är så nytt för dem. I många fall kan det dröja upp till två år innan allt kommer ikapp dem, som separation från familj, flykt och allt den unge varit med om sedan de lämnat sina familjer. Ibland kan barnen ha kommit till Sverige genom ett annat europeiskt land, då får de snart veta att kommer att sändas tillbaka till det land som de först sökt asyl enligt den s.k. Dublinförordningen.⁸⁵

De barnen mår i vissa fall dåligt, även de barn där asylprocessen drar ut på tiden kan efter en tid börja visa behov att psykolog kontakt. Då finns det olika sätt att lösa detta på, en del boenden har egna psykologer och en del boenden tar i dessa fall kontakt med BUP via sjukvården. I samtliga fall då ett barn visar tecken på att må psykiskt dåligt kontaktas även god man och kommun som informeras om barnets mående. Samarbetet mellan kommun, boende och god man bygger på öppenhet och att barnets bästa ska ligga i fokus. Ip A.

Hur kan man hävda att man ser till barnets bästa samtidigt som man skickar det till ett EU-land som uppenbarligen behandlat barnet illa?

En sak som upprör mig är de barn, som enligt Dublinförordningen, skall skickas till ett EU-land där det uppenbarligen har blivit illa behandlat. Som socialsekreterare upprör det mig att politikerna gömmer sig bakom lagen och säger att man måste göra så, när jag vet att det funnits tillfällen då man frångått lagens tillämpning. Det finns många olika barn som har berättat liknande berättelser om vad de varit med om bl.a. i Italien och på Malta, men de skickas tillbaks i alla fall (ip. A)

⁸⁵ Dublinförordningen innebär att en person som av en eller annan orsak flyr från sitt hemland ska söka asyl i det första säkra land han/hon anländer till. Förordningens innehåll är förutom inom EU, även tillämpligt mot Norge och Island.

De vuxna är eniga om att de barn som mår psykiskt sämst på boendena är de barn som väntar på att det skall komma besked om återvändande till dessa länder. Ip A har varit tvungen att ibland omplacera barn så att de kunnat få mer vård och omsorg än ett transitboende kan erbjuda. På Baggium elevhälsa har man egna resurser att tillgå och ip C hävdar att de har en bra kontakt med psykiatrin i hennes stadsdel.

De vuxna intervjupersonerna hävdar att de barn som ibland försvinner från de olika boendena är de barn som skall avvisas enligt Dublinförordningen, de barn som skrivs upp i ålder genom åldersbedömning, eller de barn som hinner fylla 18 år innan deras asylprocess är färdigbehandlad.

Att behöva lämna sin familj, på grund av flykt från ett krig eller andra trauman är en riskfaktor som kan påverka barnets psykiska hälsa under lång tid, detta särskilt om barnet under lång tid blir tvungen att leva under riskfyllda och osäkra förhållanden. Om man dessutom får en långvarig flyktingstatus ökar riskfaktorn ytterligare.⁸⁶

Vi undrar hur ett barn, som har berättat om de hemska upplevelser det varit med om, skall våga lita på de vuxna som finns omkring honom eller henne när de inte blir betrodda. Det måste vara svårt för ett barn våga lita på vuxna om de trots sina berättelser skall komma att skickas tillbaka till ett land som har slagit och ibland torterat det.

Alla vuxna intervjupersoner verkar överens om att det borde finnas en tidsgräns för hur länge ett barn skall stanna på ett ställe för att detta sedan borde få bli den fasta punkten för barnet. Om det finns ett avvisningsbeslut eller om barnet skall flyttas till en annan kommun så bör detta ske så fort som möjligt, helst inom någon månad, innan barnet hunnit rota sig och fått alla de nya kontakterna omkring sig. Några månader i en tonårings liv är en relativt lång tid.

Hur hjälper man ett barn som skall skickas tillbaka till hemlandet, eller att annat EU-land?

Vi har en egen psykologienhet med 3 legitimerade psykologer. Vi har Baggium elevhälsa där vi har en stark grund kompetens. Det har ju att göra med att målgruppen ska mötas, personalen ska möta ungdomarna där de är. Barnen ska möta vuxenvärlden som inte bara pratar om integration utan de ska se att vi också praktiserar det. Det är hur man arbetar med varandra hur man visar respekt och hur man överbrygger de kulturella skillnaderna som finns. (ip. B)

Vi har inga egna terapeuter, men vi har de allmänna resurserna så som BUP, skolkuratorer och den vanliga sjukvården, vi har ett bra och nära samarbete med de olika enheterna så när det behövs så får vi den hjälp vi behöver (ip. C)

⁸⁶ Lagerberg/Sundelin (2003).

Vi ser att man på olika boenden har olika lösningar för att hjälpa ett barn som behöver extra stöd, men att alla säger att när de ser att ett barn behöver extra stöd så har man lösningar på detta, antingen genom sjukvårdens kanaler eller genom egen verksamhet.

5.4 Kompetens

Ahmadi/Lönnback anser att på socialtjänsten kan man få en kulturkompetens genom att anställa socialarbetare från andra kulturer som medför en ökad kulturkompetens till arbetsplatsen, han menar att de förstår barnen bättre och därmed också bedriver effektivare socialt arbete med de ensamkommande barnen.⁸⁷

Ahmadi/Lönnback menar att behov av kulturkompetens på arbetsplatserna betonas både genom att man tar reda på erfarenheter och kunskaper och genom att beskriva och utveckla innehållet i ett professionellt tvärkulturellt socialt arbete. Andra kunskaper och färdigheter som behövs för ett möte i ett tvärkulturellt sammanhang kan handla om kunskap om hur migration, kris och trauma, rasism och främlingsfientlighet samt maktförhållanden mellan majoriteter och minoriteter i samhället påverkar människors liv och beteende. De hävdar att ansvaret för att höja kompetensen läggs både på grundutbildningen för socionomer och på arbetsgivaren.⁸⁸

Ahmadi/Lönnback hävdar också att ha kulturkompetens innebär att vara uppmärksam på kulturens och religionens betydelse för den person vi möter. Kulturkompetens kan även innebära att vara uppmärksam på att man kan ha olika syn på både problem och lösningar och att man bör ha flexibla arbetssätt. I kulturkompetens ingår också att ha kunskap om vad diskriminering och marginalisering kan innebära.⁸⁹

Är personalen medveten om att ensamkommande barn levde i helt andra sociala sammanhang innan de kommer till Sverige? Hur uppfyller boendena barnens kulturella behov?

Hälften av de anställda ska ha en utomeuropisk bakgrund. (ip. B)

När vi skulle anställa personal till vårt boende såg vi att det skulle betyda mycket att ha en mångkulturell personalgrupp som kan olika språk.” (ip. C)

Ip B lägger en stor vikt på att personalen ska vara högskoleutbildad och ha kulturkompetens så därför skall de anställda på Baggium till 50 % vara personer med utomeuropeisk bakgrund och ha högskoleutbildning. Ip. C säger att det var självklart att personalen på boendet skulle ha kulturkompetens, det var lika viktigt som att de skulle vara högskoleutbildade. Det är viktigt för barnen att kunna tala med någon som kan tala samma språk som barnen de vårdar.

⁸⁷ Ahmadi/Lönnback (2005).

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

Alla menade att egenkompetens inom personalen, som förstår och kan andra kulturer, de stora religionerna samt högtider med olika traditioner, har stor betydelse för barnen. De menar dessutom att möjligheterna till ett bra möte ökar om personalen har kulturkompetens.

Barnen berättade att det känns tryggt att det finns någon på boendet som kan deras språk, det ger trygghet och ökar chansen att kunna göra sig förstådd när man har frågor.

Vi har kommit fram till att det vi talat med sett att det är av stor betydelse för alla parter att personalen har såväl, kunskapskompetens som kulturkompetens. Barnen har stort behov av att känna trygghet, chansen till detta ökar om barnen kan uttrycka sig på sitt eget språk, och att kunna tala med en landsman som är medveten om vilken bakgrund barnen kommer ifrån.

Hur realiseras etiska reflektioner i samtal med ensamkommande barn för att bekräfta deras identitet? Har hjälparen förståelse och empati i dialogerna när de möter barn med problem?

När vi skulle anställa personal till vårt boende såg vi att det skulle betyda mycket att ha en mångkulturell personalgrupp som kan olika språk, så vi har både somalier, iranier och svenskar i personalgruppen, med tanke på att de flesta som kommer är ifrån Afghanistan och från Somalia. Ip.C

Vi har under många år arbetat med inriktning mot pojkar med invandrarbakgrund, redan från start såg vi att det betyder mycket för barnen att kunna prata med någon vuxen på sitt eget språk, med bakgrund av detta så är vår policy att hälften av vår personal skall utomeuropeisk bakgrund, medan resten ska komma från Västeuropa. Eftersom vi har så många här med utomeuropeisk bakgrund så ger det barnen ökad chans att göra sig förstådda, och på så sätt kan det bli lättare att få kontakt med andra utanför vårt boende.(Ip B)

Både ip B och ip C anser att det är viktigt för barnen att kunna kommunicera på sitt eget språk. De anser att det stärker barnen att kunna tala sitt eget språk, och att barnen på detta sätt kommer att känna sig stärka i detta att kunna göra sig förstådda.

I och med att man uppmuntrar barnen och stärker dem i de färdigheter de har och att man dessutom kan göra det på deras eget språk gör att barnen får större möjlighet till KASAM.⁹⁰

Vi ser att barn som får vuxna kontakter omkring sig som är landsmän, ökar sina chanser att få hjälp och stöd som dessutom eventuellt kan leda till framtida kontakter.

Ip. B har den uppfattningen att när ett barn får möjlighet att tala på eget språk så får det chans att uttrycka sig på ett mer naturligt sätt och därigenom bli stärkt som individ. Han menar även att språket många gånger leder till onödiga missförstånd som snart kan redas ut när barnet får uttrycka sig på sitt eget språk.

⁹⁰ Antonovsky (1991).

Att undersöka samband mellan risker och barns utveckling och välbefinnande ska tas hänsyn till hur barnets förmåga och skyddande faktorer kan kompensera för riskerna och skyddsfaktorerna. Riskfaktorer måste ses i sitt sammanhang. När det gäller ensamkommande barn kan en bra god man eller god omvårdnad i boendet ses som en skyddsfaktor mot flykt från hemlandet . En annan skyddsfaktor för ”högriskbarn” är att ha kunskap om barnets egna inre resurser.⁹¹

Vi tolkar att om barnen har färdigheter till sitt förfogande hos sig själv eller i sin omgivning, så har hon/han en bättre möjlighet att klara sig och utveckla en känsla av sammanhang (KASAM). Ett barn som varit med om starka trauman kan klara sig bra om han får ett bra omhändertagande i boendet.⁹²

Barnen med svag KASAM upplever sig själva som offer eller olycksfåglar som inte har resurser att hantera de situationer som uppstår, medan stark KASAM bär upp förmågan att hantera svåra situationer som uppstår. De kan klara att leva med problemen även om det inte går att lösa dem helt.⁹³

Ur ett empowermentperspektiv kan man se att ett barn som får hjälp, uppmuntran och stöd i sin närmiljö både på eget språk såväl som svenska även har lättare att knyta kontakter och blir stärkt i sig själv, och därigenom får barnet styrka och förmåga att även röra sig utanför det inre nätverket.⁹⁴

5.4.1 Struktur och trygghet i boendet

Hur ger ni barnen struktur och trygghet på boendet?

Redan efter ett par dagar åker jag ut till boendet för att träffa barnet, då berättar jag att barnet kommer att stanna en kort tid på transit, för att sedan flytta till en kommun någonstans i Sverige. Där är det sedan meningen att barnet skall bo resten av tiden i Sverige, oavsett beslut. Om han får uppehållstillstånd kommer han att bli mantalsskriven i den kommunen, om han får ett avvisningsbeslut kommer han att bo där till verkställigheten sker. (Ip. A)

Det finns ju många personer runt om ett ensamkommande barn, det kan var svårt för barnet att förstå och hålla reda de olika personernas ansvar. Här har vår boendepersonal ett stort ansvar, för den behöver gång på gång ha samtal med barnen om de olika personernas roller.(Ip. C)

Ip C menar att ett av de viktigare uppdragen för personalen är att hjälpa barnen att hålla reda på det som händer kring barnen. De blir oroliga när det kommer brev från myndigheter, då är det viktigt att förklara exakt vad som skall ske, och inte undanhålla viktiga skeenden för barnen. Så

⁹¹ Lagerberg/Sundelin (2003).

⁹² Antonovsky (1991).

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Elmeroth/Häge (2009).

länge de hålls informerade om sin situation får de också chans till att ta reda på vad som kommer att hända. Ett barn som går omkring i ovisshet mår sämre än det barn som har fakta, även om det är tråkiga fakta, för dem kan barnen i många fall få hjälp med att reda ut.

Ip. A menar att det är viktigt att redan från början förklara för barnet hur den första tiden kommer att se ut. Man går även igenom med barnet om vem som ansvarar för vad. Att boendepersonal skall se till att barnet får ett bra boende, mat och omsorg; att god man ska ha hand om ekonomin och vara med på alla möten på olika myndigheter och se till att barnet får skola och hälsovård; att det är Migrationsverket som sköter asylprocessen,

Vi uppfattar det som att för ensamkommande barn i asylsökningensprocessen kan begripligheten påverkas negativt av att de inte förstår asylsystemet och inte har tillgång till information om var i processen de befinner sig. På grund av denna brist på insyn uppfattar många asylsökande besluten som slumpmässiga, vilket kan leda till att man inte kan tolka framtiden utifrån rationella överväganden.

Vi anser att om man ger barnen KASAM kommer de att få lättare att ta till sig vad som händer under asylprocessen. Det är viktigt att komma ihåg att barnen är ensamma och att det är vi vuxna som skall hjälpa dem att komma igenom den svåra tiden som barnen har framför sig.

Det viktigaste begreppet är att ge barnet struktur och trygghet men just nu går vi lite grand på känsla och det som passar bäst för tillfället för att få ett fungerande boende. (ip. C)

Ip. C säger att de inte har arbetat fram några fasta teorier som man arbetar kring, men hon säger samtidigt att en strukturerad vardag med fasta rutiner och mycket trygghet kring barnen är det man arbetar främst med.

Vi har under många år arbetat efter att struktur, och en inrutad vardag med skola och fasta rutiner är till hjälp för barn som lever i den oro som barn under asylprocessen gör. Det är viktigt för dem att få hjälp med att få dagen att gå så att de får skingra sina tankar. De ensamkommande barnen går omkring med en oro över vad som skall hända med dem och många gånger även med en oro över vad som hänt deras familjer. (ip. B)

Även barnen tycker att det är skönt att ha rutiner där man får gå till skolan varje, och att veta vad de skall göra när de kommer hem. De säger att ju mer de har att göra under dagen desto mindre tid får de över till alla orosmoment de har runt om sig. De tycker att det är jobbigt med lov från skolan, för i skolan slipper de att fundera så mycket om allt kring dem själva.

Vi ser här att STOP -metoden, i mångt och mycket återkommer i de arbetssätt som man arbetar efter i de olika boendena. Struktur är en återkommande punkt när vi talat med de olika personerna. Talk and time säger man även är viktigt, båda boendena ger möjlighet för barnen att

tala på sina språk, men även att all personal finns till för barnen då de behöver prata. Tid återkommer, både då man ger barnen tid att vara för sig själva, och att dagen är strukturerad efter tid, så att barnen får hjälp med att få dagarna att gå. Organized play ger man barnen på olika sätt, antingen, genom att hjälpa barnen in i egna fritidsområden, eller genom att man tillsammans hittar på olika aktiviteter som man gör tillsammans.⁹⁵

5.5 Sociala nätverk och kontakter

5.5.1 God man

Det är viktigt för barnen att de snarast får god man som kan få dem att känna sig mindre ensamma i sitt nya land. Frånvaron av barnens föräldrar kan ha negativa effekter på barnens känslomässiga och psykiska hälsa.

Den gode mannen skall liknas vid en ställföreträdande förälder och det är meningen att barnet skall kunna vända sig till den gode mannen och prata med denne om hon/han är orolig över något.

Får barnet den trygghet och det stöd det behöver av god man?

Barnen får god man rätt snabbt, men det är väldigt olika hur man är som god man. En del har bara de obligatoriska träffarna, och är väldigt sällan här enbart för att titta till barnen, medan andra är otroligt engagerade och tar med sig pojkarna ut på olika saker, så man kan säga att det är olika hur mycket stöd barnen får av sin goda man.(ip. B)

Det är väldigt varierande hur mycket god man engagerar sig. En del har ett väldigt professionellt förhållningssätt, medan andra blir väldigt engagerade och tar med sig barnen ut på saker och ting, så man kan säga att engagemanget skiljer stort från en god man till en annan. (ip. C)

Vissa barn får väldigt bra stöd eftersom god man hör av sig varje vecka bara för att kolla läget, medan andra knappt sköter det formella. Så det är väldigt olika vad barnen får för stöd av god man.(ip. A)

I Mölndal finns det väl inga speciella krav, förutom ett utdrag i belastningsregistret, och sen är det väl önskvärt att man på något sätt har arbetat med barn innan.(ip. A)

Barnen berättar att de bott på boendet i två månader, och att de fick reda på via personalen att de fått en god man efter en vecka, men att det dröjde till den första träffen på Migrationsverket tills de fick träffa sin god man första gången. Båda barnen har träffat sina gode män endast vid ett par tillfällen, och det har varit i samband med myndighetsträffar. De tycker inte att de känner sina

⁹⁵ Elmeroth/Häge (2009).

gode män, det enda de vet är att det är de gode männen som skall vara med dem när de skall på viktiga möten på bl.a. Migrationsverket.

Alla tre vuxna som vi intervjuat har påpekat att det inte finns någon kontroll från kommunen hur god man fullföljer sitt uppdrag, och att det borde finnas klarare regler för vad den gode mannen ska göra.

Vissa kommuner däribland Göteborg har startat kurser för god man, som det nu ställs krav för att man har genomgått för att få lov att bli god man,

Man verkar överens om att ett så viktigt uppdrag, som det faktiskt är att bli utsedd om god man, borde ha något slags kompetenskrav, den gode mannen skall vara barnets vuxenrepresentant när de biologiska föräldrarna inte finns på plats för barnen.

Det är viktigt att god man är etniskt sensitiv vilken innebär att man är medveten om betydelsen av sin egen och barnens etniska tillhörighet och att man har förmåga att ta reda på och förstå det specifika i denna tillhörighet.⁹⁶

Ur ett skyddsfaktorsperspektiv kan man se att det är viktigt för barnet att känna att det har en förtrolig relation utanför familjen, (i detta fall utanför boendet), och det är viktigt för barnet att känna att den gode mannen ser till att barnet får den omvårdnad, övervakning och tillsyn som det behöver för att klara sig bra i livet.⁹⁷

Vår uppfattning är att det är stor skillnad på god mans intresse och engagemang, det verkar som de flesta sköter den formella delen av sitt uppdrag på ett korrekt sätt, men att det skiljer sig stort på vilket sätt de gode männen genomför sina uppdrag. Många goda män lär inte känna barnen som de representerar, vi tycker att det finns stora brister här, eftersom vi anser att man bör lära känna någon som man har ett så stort ansvar för. Hur kan man veta vad ett barn behöver om man inte lär känna det barn vars öde lagts i ens händer.

5.5.2 Skolan

Utbildning är centralt för barnens interaktion och integration i samhället. Alla måste ha tillgång till ett skolsystem som kan erbjuda en fungerande undervisning i olika ämnen samt ge barnen en trygg identitet och en förankring i det omgivande samhället. Skolgång kan komma med hopp om framtiden för barnen och vara ett sätt att bearbeta eller undvika de svåra känslorna och tankarna samt strukturera en trygghet, att inte känna sig ensam i livet.

Hur ser ni på vikten av skola för de ensamkommande barnen?

Skolan är en av de delar med vår verksamhet som jag är riktigt stolt över, dagen efter att de kommit till oss så sitter de i skolbänken, det är ju en fundamental del av

⁹⁶ Kamali (2002).

⁹⁷ Lagerberg/Sundelin (2003).

det svenska samhället att man ska ha en meningsfull sysselsättning på dagen, skola eller arbete". (ip. B)

Vi har en bra kontakt med gymnasier som ligger i närheten av oss, så när det gäller de barn som är över 16 år har vi snabbt fått in dem i skolan. De mindre barnen har det varit svårare med, eftersom grundskolan har förberedelseklasser för de riktigt små barnen, men man håller nu på att starta en grupp för våra äldre barn så det väntar vi på. (ip. C)

Ip. B framhåller vikten av att snabbt få in barnen i skola så att de får en meningsfull vardag, som är viktig i det svenska samhället. Han påpekar att för barnet ger det en känsla av sammanhang och de får börja lära sig svenska, som ju också är viktigt för dem då de gärna vill kunna göra sig förstådda.

Ip C är inne på samma linje: hon ser problemen som har uppkommit på deras boende för de barn som ännu inte kommit igång med skola, de blir mer uppgivna och har svårt att komma upp på morgonen, och är mer rastlösa än de barn som går i skolan under dagarna. Där har det blivit än mer viktigt för personalen att göra aktiviteter med barnen under dagarna för att se till att även de barnen får en meningsfull vardag.

Barnen är väldigt glada över att få gå i skolan, de får lära sig svenska så att de kan göra sig förstådda, men det viktigaste, tycker de ändå, är att ha fått en meningsfull vardag som i sin tur gett dem nya kamrater som de kan träffa på sin fritid. De har bra kontakt med och känner förtroende för sina lärare, och de berättar om hur tråkigt de hade när det nyligen var höstlov, för då hade de inte aktiviteter varje dag, och de fick så mycket tid över för att gå och grubbla på sina problem och sina familjer.

Om man ser till STOP -metoden så är det viktigt att dagen är strukturerad under dagens vakna timmar. Tanken med detta är att man ger barnet en tidsram under dagen där man talar om att nu går vi upp, sedan är det skola, läxor, middag, aktivitet, och så vidare fram till det är dags att gå till sängs. Tanken med en strukturerad vardag är att barnet, som är tillräckligt fylld med oro över vad som skall ske i dess framtid, ska veta från dag till dag hur dagen ser ut och med detta kan få hjälp med att få en meningsfull vardag.

Barn i förskola och skolverksamhet finner ett viktigt socialt stöd hos läraren. I akuta faser kan de vuxna vara uppmärksamma på barnets reaktioner. De finns till hands för att skapa trygghet. När en tid har gått, verkar barnet klara sig bra och omgivningen tror att kaoset är under kontroll. Ofta pågår traumabehandlingen under mycket lång tid. Då betyder kontinuiteten av det sociala stödet mycket mer än vi kan föreställa oss. Lärarna får stå inför uppgiften att återskapa en känsla av sammanhang. Kloka lärare som förstår, låter barnen få en fristad från kaoset. I skolan kan barnet

få vara barn. Här ska läraren arbeta med det friska som utgångspunkt. Alla barn behöver ha roligt och umgås med kamrater och vuxna.⁹⁸

5.5.3 Sociala kontakter på boendet

Det är viktigt att barnen känner trygghet på sitt boende, dels att det får sina fysiska och psykiska behov tillfredsställda. Dels att de kan göra sig förstådda och känner tillit för de som finns omkring dem. Det är viktigt att personalen finns till för barnen och har tid att bekräfta barnen när de behöver bli bekräftade.

Hur ser barnens sociala kontakter ut i boendet? Hur kan personalen hjälpa barnet att integreras i det svenska samhället?

Här på boendet får man en kontaktperson i samband med att man flyttar in, kontaktpersonen blir en slags samordnare kring barnet som ska se till att allt fungerar runt barnet samtidigt är det denna i första hand som barnet vänder sig. Kontaktpersonen, god man och socialsekreteraren har samtal med barnet och genom dessa får man reda på barnets styrkor och intressen och kan på så sätt ge barnet möjlighet att utvecklas i det man redan kan. (ip. C)

Vi har ett kontaktmannaskap på boendet, det är meningen att denne skall ha den övergripande kontakten med barnet och även ha kontaktmannasamtal med barnet och ta reda på dennes behov och önskemål.(ip.B)

Ip C och B menar att med tanke på det sociala nätverk som finns kring barnet, tillsammans med att det finns mångkulturell personal på boendet, som har möjlighet att uppmuntra barnet finns chansen till kommunikation där man får reda på barnets styrkor och behov.

Barn som har lämnat sitt ursprungsland, språk, kontaktnät, släkt och vänner och hamnar ofta i chockfasen, enligt Cullbergs kristeori och utsätts då för en stark påfrestning där alla försvar i kroppen mobiliseras, med stöd och hjälp kommer barnen fortare in i nyorienteringsfasen och kan på så sätt klara av vardagen lättare.⁹⁹

Vi ser att det är viktigt att ha en nära relation till någon vuxen person att kommunicera med och träffa. Detta kan vara någon nära släkting, en godman, en kontaktperson, en lärare eller förskolelärare som hjälper barnet att klara sig i svåra situationer. Psykiatrisk sjukdom för flyktingbarn samvarierar starkt med bristande socialt stöd i Sverige. Får flyktingungdomar ett bra socialt stöd, kan de ofta klara sig lika bra som andra ungdomar, trots flykting- eller traumaerfarenheter. Forskningen visar alltså att psykosocialt stöd efter flykting- eller traumaupplevelser är av avgörande betydelse för den psykiska hälsan.¹⁰⁰

⁹⁸ Ahmadi/Lönnback (2005).

⁹⁹ Johan Cullbergs Kristeori innehåller fyra faser, chockfasen, reaktionsfasen, bearbetningsfasen och nyorienteringsfasen. http://pranormal.se/topic/kristeori_enligt_johan_cullberg.html

¹⁰⁰ Ahmadi/Lönnback (2005).

Vi menar att personalen bör arbeta utifrån samtal för att skapa en ömsesidig trygghet och tillit och genom detta sker en samhällsintroduktion och integration för de ensamkommande flyktingbarnen med en samtidig respekt och förståelse för deras egen kultur. Utifrån detta arbete sker en utveckling av barnens identitet.

Efter vad vi förstår så stödjer barnens nätverkstöd barnen till att få Empowerment i hanteringen av negativa känslor, att uppmuntra till aktivitet, att understödja återtagande av kontroll och att understödja uppbyggnaden av sociala färdigheter. Engagemang och vilja av att förstå individen i dennes situation visar sig vara förhållningssätt som skapar förutsättningar för en god kommunikation och därmed för en jämlik relation. En god relation visar sig vara avgörande för mildrat lidande, återtagande av kontroll samt för ökade möjligheter till återhämtning. Barnen får möjlighet att ha en känsla av att vara uppskattad och respekterad och att känna samhörighet med andra genom ett gott nätverkstöd. Det hela går ut på att hjälpa barnen att hitta ett sätt att klara sig själv med de resurser han/hon har d.v.s. hjälp till självhjälp. Utvecklingen av en stark KASAM som är uppbyggd av begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet kräver ett socialt stöd som är inriktat på Empowerment att skapa egenmakt hos individen. När flyktingbarnen hamnar i fasen nyorienteringen, har de större förmåga till ett socialt liv, att skapa nya relationer och ger en öppenhet i inställningen att gå vidare i livet, mot en ny framtid.

5.6 Religion, kulturkrock, mångkultur, assimilation

När det gäller att tillmötesgå barnens behov när det gäller muslimska matvanor så nämns två olika arbetssätt på två olika boenden. På båda ställena erbjuder man alternativ till griskött men på ena boendet vill man inte servera köttet Halalslaktat¹⁰¹ medan man på det andra boendet såg det som en självklarhet.

Har personalen på boendena kulturkompetens och kunskap om andra religioner och kulturer? Eller de bedömer sina egna kulturella värderingar som normala?

Naturligtvis får ett barn Halalslaktat kött om han önskar det, det känns främmande att de inte skulle få det. (ip. B)

Nej, vi har samma riktlinje som våra kommunala skolor, varje gång vi serverar griskött då har vi också ett nötköttsalternativ och ett vegetariskt alternativ men nötköttet är inte Halalslaktat. (ip. C)

Ip C menar att maten i boendet serveras på samma villkor som i matsserveringen i skolorna i kommunen. Det finns alltid andra alternativ som vegetariskt alternativ, utan att man utöver detta ser att en del av de ensamkommande barnen som har kommit från andra länder kan ha andra värderingar och därmed inte kan äta kött som inte är tillrett på ett speciellt vis.

¹⁰¹ Halal, betyder tillåtet inom Islam, ett djur som slaktas medan det lever.

Ip B menar däremot att det är viktigt att boendet uppmärksammar att barnen levt i helt olika sociala sammanhang och har annan religion och kulturella tillhörigheter. Därigenom har de andra matvanor speciellt om de tillhör en religion som islam där griskött är Haram¹⁰² att äta och där all mat skall Halalslaktas.

Barnen påpekar att man på deras boende serverar bra mat, men att de har fått acceptera att köttet inte är Halalslaktat. De säger att personalen sagt att det är krångligt att få tag Halalslaktad mat, och att där boendet beställer mat så är det svårt att få köttet Halalslaktat. Detta har gjort att barnen fått lära sig att äta mat som är slaktad enligt svenska traditioner.

Mångkulturalism har som utgångspunkt att det inte ska finnas en enda kultur som kännetecknar ett visst samhälle. En av de viktigaste grundläggande delarna i föreställningar om mångkulturalism är att acceptera invandrades rätt till en kulturell identitet som bygger på dessa gruppers tidigare samhällstillhörighet. Andra egenskaper är att försöka försvara invandrargruppers bakgrund, värderingar, kultur och språk.¹⁰³

Vi konstaterar att om barnen vill äta kött, måste de på många boenden bryta från det som deras tro säger är rätt. Att säga till barn att de måste äta mat som är tillredd på annat sätt än deras tro säger kan ses som en stor brist på kulturkompetens. Assimilationsperspektivet kräver att de ensamkommande barnen ska anpassa sig till svenska normer och levnadssätt, det kommer de att få göra tids nog ändå så man kan fråga sig om det är rätt att tvinga barn att äta det som deras tro säger är fel.

De vuxna menar att de olika religionerna, där islam är den största, respekteras på så sätt att barnen lämnas i fred i samband med att de skall be.

När Ramadan¹⁰⁴ infaller så hjälper man barnen på alla vis att kunna genomföra denna på bästa sätt. Man ändrar mattider och ser till att det finns mat för barnen att äta under natten. Man ser även till att barnen kommer till moskén dit de ofta vill åka.

Barnen säger att de får det stöd de behöver för att kunna utöva sin tro på det sätt som de vill. Personalen hjälpte dem under Ramadan med att få den speciella mat de ville ha och de blir lämnade ifred när de har sin bön. Personalen kör dem även till moskén de tider då dras busskort inte fungerar, eftersom det är viktigt för barnen.

¹⁰² Haram, betyder förbjudet inom Islam.

¹⁰³ Ahmadi & Lönnback (2005)

¹⁰⁴ Muslimska fastemånad.

Kap. 6 Sammanfattning och avslutande kommentarer

Vi har alla ett ansvar för den globala orättvisan, som enskilda individer kan vi känna oss maktlösa men det betyder inte att vi ska hålla tillbaka vår medkänsla med människor som har det svårt. I stället ska vi lära oss så mycket vi kan om de skilda förhållanden som råder i världen.

Kunskap ger näring till medkänsla och underlag för att påverka. Vårt ansvar är att ta ställning i så många sammanhang som möjligt. När migrationspolitiken används i strid med de mänskliga rättigheterna måste vi reagera. Principen om reglerad invandring får inte stå emot principen om barnets bästa och konventionen om de mänskliga rättigheterna. När ensamkommande barn drabbas av våld, orättvishet, ska vi ta vårt ansvar. Vi har inte valt vår plats i världen. Vi har fått den som en gåva att dela med oss av.

Vi har kommit fram till att de ensamkommande barnen verkar ha fått det bättre sedan lagändringen 2006, det har kommit tydligare riktlinjer för alla vuxna att förhålla sig till. Trots att det ibland kan bli långa väntetider för barnen under asylprocessen så har det kommunala ansvaret gjort att barnen trots allt har en tryggare och stabilare omgivning än förut.

I och med att personalen kring barnen i högre utsträckning har en högre kulturkompetens och att de flesta även är högskoleutbildade, ger det större möjlighet att tidigt upptäcka om ett barn far illa på något sätt.

Barnen har fått en mer strukturerad vardag och detta har bidragit till att barnen fått en mer meningsfull vardag. Barnen har fått ett bättre socialt nätverk i och med att de fått många kompetenta personer kring sig i det dagliga livet.

Barnen har fått kamrater både i och utanför boendet, de har kontaktpersoner, en socialsekreterare, god man, lärare, alla dessa personer som finns kring barnen ger dem bekräftelse så att de får en egen identitet och därigenom får möjlighet att utveckla sig.

Att personalen, som arbetar med de ensamkommande barnen, har högre utbildning tror vi har påverkat att barnen fått en stabilare och tryggare tillvaro. Med utbildning lär man sig att samtala och att läsa av signaler som visar när ett barn far illa på något vis.

Den mångkulturella personalen som arbetar med dessa barn, har fått ökad förståelse om ensamkommande barns behov och kulturer, man ger dem möjlighet att utöva sin tro, även om man inte på alla boenden respekterar att barnen har behov av exempelvis Halalslaktat kött.

Där vi kan se att det brister är då man kränker barnens identitet i och med att man bagatelliserar att barnen kommer från en kultur där det är förbjudet att äta en viss slags mat. Där borde kanske de ledande på boendena öka förståelsen av vad det kan innebära för dessa barn att tvingas äta något som enligt deras religion är förbjudet.

Kap 7 Förslag till vidare forskning

Några frågor som vi tar med oss från vårt arbete är:

Kan man tidsbestämma hur lång tid varje del under asylprocessen får lov att ta?

Är det rätt att skicka tillbaks barn till ett EU-land om barnet hävdar att det har farit illa i det landet?

Är det rätt att man behandlar barn som är i behov av extra stöd och vård, helt plötsligt behandlas annorlunda för att det fyller 18år?

Kap. 8. Referenser

Böcker

- Ahmadi, N.&Lönnback, E-B. (2005) *Tvärkulturellt socialt arbete - av socialarbetare för socialarbetare*. Stockholm: Stockholm stad, FoU-rapport 2005:5.
- Allwood C. & Franzén E. (2000). *Tvärkulturella möten*. Stockholm: Natur och Kultur
- Almqvist, K. & Broberg, A. (2000) *Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal*. I Allwood, C. M. & Franzén, E. (red.) *Tvärkulturella möten*. Stockholm: Natur och Kultur
- Andersson, B. (red.) (2000). *Samhällets demokratiska värdegrund. En fråga om mångfald, olikhet men lika värde*. Göteborg: Parajett.
- Antonovsky, A. (1991) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ayotte, W (2000): *Separated Children Coming to Western Europe: Why they travel and how they arrive*. London: Save the Children.
- Borge, Anne Inger Helmen. (2005). *Resiliens: risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Elmeroth, Elisabeth & Johan Häge, 2009, *Flyktingens barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Hansson, L (2005): ”Empowerment och brukarinflytande” I Brunt, D & Hansson, L (red): *Att leva med psykiska funktionshinder- livssituation och effektiva vård -och stödinsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Herlitz, G. (2007). *Kulturgrammatik – hur du ökar din förmåga att umgås över gränserna*. Uppsala Publishing House. Uppsala.
- Hesse, M. (2009). *Ensamkommande men inte ensamma*. Diss. Stockholms universitet. Stockholm: Elanders AB
- Kamali, M. (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Kvale, Steinar (1997): *Den Kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lagerberg, Dagmar & Sundelin, Claes. (2000). *Risk och prognos i socialt arbete med barn: forskningsmetoder och resultat*. Stockholm: Gothia
- Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: studentlitteratur.

- Rimsten, Eva (2006). *Jag vill bli som Kofi: ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv*. Stockholm: Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar.
- Svenning, Conny (2003). *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling. Klassiska och nya metoder i informationssamhälle*. (5:e upplagan) Eslöv: Lorentz Förlag.
- Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Rapporter och skrivelser

- Rapport Rädda Barnen 2008: Gunnarsson, Agneta: *Hur har det gått? Ensamkommande barn – mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omsorg*.
- Migrationsverket och Socialstyrelsen 2002, *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare*.
- Riksdagens revisorer 2003, *Ensamkommande barn*.
- Regeringskansliet 2004, *Departementspromemorian Mottagande av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*
- Skrivelse av Socialstyrelsen och Migrationsverket ”*Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*” Redovisning av regeringsuppdrag 2002.
- *Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar* oktober 2010 Migrationsverket.
- Silfverberg Gunilla *Utan fast punkt: om förvaltningen, kunskap, språk och etik i socialt arbete*. (2001). Stockholm: Socialstyrelsen

Lagar och propositioner

- Proposition 1987/88:124 om god man och förvaltare
- Proposition 2005/06:46 Mottagande av ensamkommande barn.
- SFS (2005:429) Lag om god man för ensamkommande barn.
- SFS (1994:137) Lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)
- Proposition (2005/06:46) Mottagande av ensamkommande barn.

Internet

- <http://www.folkuniversitetet.se/Kurser--Utbildningar/Kultur-Samhalle/Goteborg/Att-vara-god-man-for-ensamkommande-barn/>
- www.migrationsverket.se (folder som beskriver olika myndigheters ansvarsområden)
- www.barnkonventionen.se
- http://pranormal.se/topic/kristeori_enligt_johan_cullberg.html

Bilaga 1.

Intervju frågor till cheferna på boendena

1. Hur många asylsökande barn har ni idag?
2. Vad har ni för kompetens- och kunskapskrav på er personal?
3. Hur ser personalgruppen ut, ur ett kulturellt perspektiv? -språk, manligt/kvinnligt?
4. På vilket sätt tillgodoser ni de ensamkommande barnens behov på boendena, då tänker vi god man, skola, hälsa och fritid?
5. Hur tillgodoses barnets behov av tillfredsställande fritid med tanke på att de har behov av att integreras i det svenska samhället?
6. Vad gör ni för att integrera dem in i det svenska samhället?
7. Hur lång tid tar det innan barnet börjar skolan? – integration?
8. Tillgodoser man barnets behov, genom att erbjuda hemspråk?
9. Hur lång tid brukar det ta innan barnen får god man?
10. Upplever ni att barnen får tillräckligt stöd av god man?
11. Barnen kommer från olika kulturer, vad gör ni för att de ska behålla sin kultur och sina traditioner?
12. Vilka kulturkrockar upplever ni mellan barnen? – hantering
13. Har ni några särskilda husregler – våld -rasism – religion?
14. Vilka teoretiska grunder baserar ni ert arbete på?
15. Vilka resurser har ni då ett barns psykiska hälsa är i fara?
16. Finns det behov av regelförändringar?
17. Hur följer ni upp att barnens behov på boendena tillgodoses?

Bilaga 2.

Intervjufrågor till flyktingsekreterare

1. Hur många asylsökande barn har ni idag i kommunen?
2. Hur många av dem har valt att bo med släktingar respektive bor på institution?
3. Hur beslutar kommunen om barnets/ungdomens vård och omsorg?
4. Man går inte in och kollar om det finns några speciella behov, utan det kommer i efterhand?
5. Har kommunen någon fastställd policy för mottagandet av ensamkommande barn, hur ser den ut?
6. Vem ansvarar att barnet tas väl om hand om på boendet?
7. Hur lång tid brukar det ta innan barnet får god man?
8. Vem tillvaratar barnets rättigheter om god man inte har utsetts?
9. Upplever ni att barnet får tillräckligt stöd av god man?
10. Finns det några riktlinjer för hur ofta barnen ska träffa god man?
11. Vilka kompetenskrav ställs på god man?
12. Ibland annat Göteborg så finns det en kurs som man måste genomföra för att bli god man, tror du att det kan vara så i Mölndal också?
13. Hur vet ni att god man uppfyller sina uppdrag?
14. Vem ansvarar för att barnet börjar i skolan?
15. Hur länge stannar barnen i ankomstkommunerna nu?
16. Hur lång tid tar det innan barnet börjar i skolan?
17. Antalet asylsökande barn har ökat avsevärt, på vilket sätt har ni klarat av att möta den stora tillströmningen av barn?
18. Hur är det med kommunplatser ute i landet, ser det bra ut?
19. Finns det något regeringsbeslut att lägga krav på kommunerna att ta emot ett visst antal barn?
20. Finns det barn som stannar såpass länge att de får uppehållstillstånd i ankomstkommunen?
21. Hur många har ni totalt i Mölndal som har fått uppehållstillstånd under tiden de har väntat?
22. Finns det några behov av regeländringar?
23. Vad har du för lösning på problemen på Dublinärendena som tar så lång tid?
24. Har ni någon kontroll på när det kommer en person som säger att de är släkt med barnen och vill ta hand om dem?

Bilaga 3.

Intervjufrågor till pojkarna

1. Hur länge har du bott här?
2. Hjälper man er att få god man, hälsokontroll och en bra fritid?
3. Hur hjälper man er på boendet att få en bra fritid så att ni kan komma in bra i det svenska samhället?
4. Hur lång tid tog det innan du började skolan?
5. Har du blivit erbjuden att läsa hemspråk i skolan?
6. Hur lång tid tog det innan du fick god man?
7. Tycker du att du får bra hjälp av god man?
8. Hur ofta träffar du din gode man?
9. Respekterar man att du har en annan religion?
10. Stöttar personalen dig i ditt utövande av din religion?